

Sumár odporúčaní Výboru CPT z pravidelných návštev Slovenskej republiky¹

Trestná politika štátu	3
Vonkajšia diferenciácia	3
Znižovanie počtu väznených osôb	3
Materiálne podmienky.....	4
Minimálna ubytovacia plocha a celkové ubytovacie kapacity	4
Vybavenie ciel a izieb	4
Toalety.....	4
Okenné zábrany (clony)	4
Iné.....	5
Stravovanie a odievanie	5
Vychádzky a vybavenie vychádzkových dvorcov	5
Režim a zmysluplné aktivity	6
Obvinení	6
Doživotne odsúdení a odsúdení vykonávajúci dlhodobé tresty	7
Umiestňovanie	7
Zmysluplné aktivity.....	8
Podmienečné prepustenie.....	9
Nebezpečné väznené osoby.....	9
Umiestňovanie	9
Zmysluplné aktivity.....	10
Iné.....	11
Mladiství.....	11
Umiestňovanie	11
Zmysluplné aktivity.....	12
Cudzinci	12
Všeobecná väzenská populácia	12
Kontakty väznených osôb s vonkajším svetom.....	13
Návštevy.....	13
Frekvencia a dĺžka trvania	13

¹ Uvedený materiál obsahuje autorsky upravené odporúčania zo správ Výboru CPT po návštevách SR, a to bez ohľadu na ich formálne akceptovanie v odpovedi vlády SR a stav ich implementácie (z textu odporúčaní boli vypustené názvy navštívených ústavov a opisné časti). Materiál neobsahuje žiadosti o informácie, ktoré Výbor CPT požadoval k jednotlivým oblastiam. Štruktúra dokumentu je čiastočne totožná so štruktúrou správ Výboru CPT a rozdeľuje odporúčania do tematicky rovnakých oblastí. Všetky komplexné správy z návštev SR a odpovede vlády SR na nich sú dostupné online <https://www.coe.int/en/web/cpt/slovak-republic>.

<i>Forma realizovaných návštev</i>	13
Telefonovanie.....	13
Zdravotná starostlivosť	14
Vstupná zdravotná prehliadka.....	14
Priebežná zdravotná prehliadka	15
Špecializovaná zdravotná starostlivosť	16
<i>Psychiatrická / psychologická starostlivosť</i>	16
<i>Liečba drogovzo závislých osôb</i>	17
<i>Prenosné choroby</i>	17
Zdravotný personál.....	17
<i>Nepretržitá prítomnosť v ústave</i>	17
<i>Poskytovanie zdravotnej starostlivosti väzenskému personálu</i>	18
<i>Iné</i>	18
Dôvernosť zdravotných informácií	19
Lieky.....	20
Hygiena	20
Disciplinárna zodpovednosť	20
Disciplinárne tresty	20
Disciplinárne konanie.....	21
Podmienky výkonu disciplinárnych trestov v uzavretom oddiele	22
Procesné záruky ochrany pre zlým zaobchádzaním	22
Sťažnosti.....	22
Dozor nad zachovávaním zákonnosti.....	22
Väzenský personál	23
Vzdelávanie a zručnosti	23
Štruktúra personálu	23
Bezpečnostné otázky	23
Prehliadky osôb, priestorov a vecí	23
Obušky a iné zbrane vo vnútorných priestoroch väzenských objektov	24
Spútavanie väznených osôb	25
Použitie sily voči väzneným osobám (služobné zákroky)	25
Donucovacie prostriedky.....	26
Iné opatrenia.....	27
Pracovné a finančné otázky dotýkajúce sa väznených osôb	27
Pracovné podmienky	27
Majetok väznených osôb	28

Trestná politika štátu

Vonkajšia diferenciácia

2009	CPT sa domnieva, že rozdelenie a diferenciácia väzňov umožňujúca každej osobe byť hodnotený v zmysle bezpečnostných rizík, zručností a potrieb, sa má udiť pri prijatí do väzenia a nie na úrovni ukladania trestu. Dobre navrhnutý postup rozdelenia/diferenciácie poskytne úradom potrebné informácie na zaobchádzanie s väzňami ako s jednotlivcami a ich špeciálnymi potrebami; takýto postup umožní rozlišovať malý počet väzňov, ktorí môžu predstavovať hrozbu pre bezpečnosť alebo kontrolu nad väčšinou, ktorá bude vhodná na začlenenie do normálneho vytvoreného programu režimových aktivít. CPT odporúča, aby slovenské úrady posúdili súčasný model diferenciácie väzňov a vyvinuli a zaviedli vhodný systém diferenciácie väzňov väzenskými úradmi v zmysle predchádzajúcich poznámok.
2013	Systém klasifikácie odsúdených sa od poslednej návštevy nezmenil: pri vynesení rozsudku súd zaradí odsúdeného do ústavu s minimálnym, stredným alebo najvyšším stupňom strázenia („externá klasifikácia“). Na každom stupni sú odsúdení ďalej zaradení do diferenciácie skupiny (A, B alebo C) na základe rozhodnutia vedenia ústavu. To znamená, že vonkajšia klasifikácia má priamy vplyv na spôsob, akým sa vykonáva trest odňatia slobody (napr. právo na návštevy s priamym kontaktom, materiálne podmienky a/alebo režim). CPT sa domnieva, že zaraďovanie a klasifikácia väzňov, v rámci ktorej sa každá osoba hodnotí z hľadiska jej bezpečnostného rizika, schopností a potrieb, by sa mala robiť po prijatí do ústavu na výkon trestu a nie pri vynesení rozsudku.
2018	CPT naďalej zastáva kritický názor na vonkajšiu diferenciáciu, ktorá predurčuje zaobchádzanie s väzňami (napr. právo na kontaktné návštevy, materiálne podmienky a/alebo režim) na základe spáchaného trestného činu, t. j. „snímky“ urobenej v čase spáchania trestného činu, a nie na základe ich aktuálneho správania sa vo väzení. Navyše tým, že odsudzujúcemu súdu je zverená vedúca úloha pri rozhodovaní o podmienkach výkonu trestu jednotlivých odsúdených, väzenská správa zohráva iba pasívnu úlohu, pretože jej je odopretá úloha posudzovať jednotlivé prípady a navrhovať individualizovaný program zaobchádzania, čo je kľúčovou funkciou moderného väzenského systému. Úloha väzenského personálu sa potom obmedzuje iba na udržiavanie bezpečnosti a poriadku, pričom sa neberie do úvahy skutočnosť, že väzenský personál, ktorý je v každodennom styku s dotknutým väzňom (a pozná vnútorné pomery v ústave), má oveľa lepšie predpoklady na stanovenie primeraného stupňa bezpečnostných opatrení v prípade odsúdeného v danom ústave než sudca v štádiu vynášania rozsudku. Výbor by chcel znovu zdôrazniť, že diferenciáciu väzňov by malo vždy robiť vedenie ústavu na základe individuálneho posúdenia rizika a potrieb vo svetle správania sa každého odsúdeného po nástupe na výkon trestu a nie v štádiu vynášania rozsudku.

Znižovanie počtu väzených osôb

2005	Výbor CPT odporúča slovenským orgánom, aby aktívne zavádzali a realizovali ucelenú stratégiu zameranú proti preplnenosti väzníc, pričom by sa mali riadiť odporúčaniami Výboru ministrov Rady Európy o preplnenosti väzníc a raste počtu väzenskej populácie (R(99)22), o zlepšení implementácie Európskych pravidiel o sankciách a opatreniach verejnoprospešnej práce (Rec(2000)22) a o podmiennečnom prepustení (Rec(2003)22).
2018	CPT berie na vedomie snahu orgánov znížiť stav väzenskej populácie, najmä prostredníctvom širšieho využívania opatrení nezahŕňajúcich pozbavenie osobnej slobody. Podľa názoru Výboru by najvyššou prioritou malo byť dosiahnutie toho, že pozbavenie osobnej slobody sa v každom štádiu trestného súdnictva, od prípravného konania až po výkon rozsudkov, bude nariaďovať až ako skutočne posledná možnosť. CPT vyzýva slovenské orgány, aby pokračovali v snahe znížiť stav väzenskej populácie udržateľným spôsobom v súlade s príslušnými odporúčaniami Výboru ministrov Rady Európy.

Materiálne podmienky

Minimálna ubytovacia plocha a celkové ubytovacie kapacity

1995	Výbor CPT odporúča, aby boli okamžite podniknuté kroky na zosúladenie obsadenosti ciel s ich oficiálnymi kapacitami; je potrebné vyvinúť úsilie na zníženie týchto oficiálnych kapacít. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že cely s rozlohou 9 m ² by mali byť v ideálnom prípade obmedzené na individuálne obsadenie.
2000	Existujúca norma 3,5 m ² na osobu v celách/miestnostiach na spanie pre viacero osôb neposkytuje dostatočnú úroveň životného priestoru. Výbor CPT preto odporúča, aby bola norma zvýšená bez ďalších odkladov najmenej na 4 m ² na jednu osobu, a aby boli podľa toho znížené oficiálne kapacity a úroveň obsadenia ciel a miestností na spanie. Treba tiež zdôrazniť, že ideálne by sa cely merajúce 9 m ² mali používať iba pre jednu osobu.
2005	Výbor CPT ďalej odporúča, aby sa norma ubytovacej plochy na jedného väzňa v celách pre viacerých väzňov zvýšila aspoň na 4 m ² ; primerane by sa potom mali prepočítavať oficiálne kapacity zariadení.
2009	CPT opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, že minimálnu ubytovaciu plochu je potrebné zvýšiť na 4 m ² pre každého väzňa ubytovaného vo viacmiestnej cele, a že na tomto základe je potrebné prepočítavať oficiálne kapacity.
2013	CPT opätovne odporúča, aby sa minimálna obytná plocha na jedného väzňa vo viac lôžkových celách zvýšila na 4 m ² , a aby sa na tomto základe prepočítali oficiálne kapacity.
2018	CPT by rád dostal potvrdenie toho, že minimálna ubytovacia plocha 4 m ² na jedného väzňa vo viacmiestnych celách (bez započítania plochy sociálneho zariadenia vo vnútri cely) je ustanovená zákonom, a že v súlade s tým boli prepočítané oficiálne kapacity väzníc.

Vybavenie ciel a izieb

Toalety

1995	Výbor CPT odporúča preskúmať možnosť oddelenia sanitárnych jednotiek v celách.
2000	Výbor CPT tiež odporúča, aby plány na prestavbu ústavu v Bratislave mali prioritu, a aby tieto plány obsahovali poskytnutie sanitárnych zariadení do ciel s primeraným prehradením; záchody v celách v iných ústavoch by tiež mali byť vhodne prehradené.
2009	Zlé hygienické zariadenia stále neboli rozdelené aj napriek uisteniu slovenských úradov v ich odpovedi na správu z návštevy v roku 2005.
2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány podnikli opatrenia s cieľom významne zlepšiť materiálne podmienky pre obvinených, novo prijatých odsúdených a väzňov dočasne umiestnených v ústave; v tejto súvislosti by malo byť prioritou úplné oddelenie toaliet vo všetkých viac lôžkových celách (t. j. priečka by mala siahť až po strop). Sociálne zariadenia by sa podľa možnosti mali oddeliť pevnými stenami a dverami.

Okenné zábrany (clony)

2000	V niektorých celách boli okná vybavené lištami z vonkajšej strany, čo podstatne obmedzovalo prístup prirodzeného svetla. Delegácia bola informovaná, že tieto lišty boli odstránené z väčšiny ciel a že niekoľko ostávajúcich bude zkrátko odstránených.
2009	Niektoré celové okná v ústave boli stále pokryté kovovými clonami. Uvedené nedostatky je potrebné odstrániť; obzvlášť je potrebné odstrániť kovové clony, alebo nájsť iné riešenie na zabezpečenie adekvátneho prístupu k svetlu.
2009	Veľa ciel bolo vcelku tmavých, pretože veľa svetiel nefungovalo a ostatné, ktoré svietili, boli počas dňa zhasnuté z dôvodu úspory energie, v dôsledku čoho mali odsúdení nedostatočné osvetlenie na čítanie. CPT odporúča, aby tieto nedostatky boli odstránené.
2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány podnikli opatrenia s cieľom zmeniť technické riešenie okien v celách tak, aby bol z cely výhľad von.

2018	Dôvodom na znepokojenie sú nepriehľadné okná na vonkajších stenách ústavu, brániace vonkajšiemu výhľadu. Riaditeľ ústavu delegácii vysvetlil, že nepriehľadné okná majú zabrániť kontaktovaniu sa väzňov s osobami na susediacej ulici. CPT vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili, že na dlhodobé ubytovanie väzňov sa celý s nepriehľadnými oknami nebudú používať.
------	---

Iné

2009	Cely v maximálnom stupni stráženia však boli všeobecne v zlom stave (napr. steny boli plesnivé) a poskytovali slabé vetranie a nedostatočné hygienické zariadenia na cele. Ďalej veľa ciel bolo vcelku tmavých, pretože veľa svetiel nefungovalo a ostatné, ktoré svietili, boli počas dňa zhasnuté z dôvodu úspory energie, v dôsledku čoho mali odsúdení nedostatočné osvetlenie na čítanie. CPT odporúča, aby tieto nedostatky boli odstránené.
2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány podnikli opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby všetky cely a izby boli dostatočne vykurované a vybavené fungujúcim privolávacím zariadením.
2018	Niektoré cely neboli vybavené dostatočným počtom stolov a stoličiek vzhľadom na počet väzňov, ktorí v nich boli ubytovaní. CPT odporúča, aby sa urobili kroky na zabezpečenie - vybavenia všetkých ciel dostatočným počtom stolov a stoličiek vzhľadom na počet v nich ubytovaných väzňov.
2018	Niektoré cely by však potrebovali renováciu alebo nový náter. CPT odporúča, aby sa urobili kroky na odstránenie vyššie uvedených materiálnych nedostatkov.

Stravovanie a odievanie

2009	CPT chce poznamenať, že niekoľkí mladiství sa sťažovali na nedostatočnú stravu; strava pre mladistvých bolo naozaj rovnaká ako pre dospelých. CPT vyzýva slovenské úrady, aby zabezpečili, že mladistvým bude poskytnutá vhodná strava.
------	---

Vychádzky a vybavenie vychádzkových dvorcov

1995	Výbor CPT odporúča okamžite podniknúť kroky na zabezpečenie toho, aby všetci väzni mali každý deň aspoň jednu hodinu vonkajšieho cvičenia (vrátane víkendov a sviatkov). Plochy na cvičenie sa majú upraviť tak, aby sa zaistilo, že väzni budú cvičiť vonku. Malo by sa tiež zväziť zabezpečenie krytého priestoru pre použitie v období nepriaznivého počasia.
2000	Výbor CPT vyzýva slovenské orgány, aby bezodkladne zaistili, aby všetci obvinení mali najmenej jednu hodinu vonkajšieho cvičenia každý deň (vrátane počas víkendov a prázdninových období); toto je základná požiadavka pre ich blahobyt. Výbor CPT tiež odporúča, aby sa preskúmala možnosť rozšírenia priestorov na cvičenie. Zariadenia na cvičenie vonku by mali byť dostatočne veľké, aby umožnili obvineným/odsúdeným vynakladať svoje fyzické sily.
2005	Výbor CPT odporúča vytvoriť dostatočne veľké vychádzkové dvory, v ktorých by väzni mohli vykonávať činnosti vyžadujúce fyzickú námahu.
2009	CPT odporúča, aby sa vonkajšie zariadenia na cvičenie pre odsúdených na doživotie výrazne zlepšili.
2009	Obvinení mali stále prístup len k malým, depresívnym dvorcom, ktoré im neumožňovali fyzicky sa namáhať. Opýtaní obvinení mali prístup k cvičeniu vonku len od 8.00 do 9.00 hod po celý rok; v dôsledku toho boli často odradení od využitia príležitosti na cvičenie vonku. CPT odporúča, aby slovenské orgány vykonali potrebné kroky na nápravu vyššie uvedených nedostatkov týkajúcich sa opatrení pre prístup k cvičeniu vonku a zariadení, v ktorých sú poskytované.
2013	CPT odporúča, aby sa podniklo ďalšie úsilie o zlepšenie vonkajších vychádzkových priestorov pre odsúdených s doživotným trestom. Mala by sa zväziť možnosť, že k vychádzkovému dvoru, ktorý používa všeobecná väzenská populácia, budú mať prístup aj všetci odsúdení s doživotným trestom.

2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány prijali potrebné opatrenia s cieľom zabezpečiť možnosť každodennej vychádzky na čerstvom vzduchu pre všetkých odsúdených (vrátane zdravotne postihnutých).
2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány zlepšili vychádzkové možnosti s cieľom zabezpečiť možnosť intenzívneho telesného cvičenia pre všetky odsúdené ženy. Okrem toho by všetky vychádzkové priestory mali byť vybavené prístreškom proti nepriaznivému počasiu.
2018	CPT odporúča, aby slovenské orgány urobili kroky na zabezpečenie toho, aby väzni vo všetkých ústavoch mali každý deň prístup k dostatočne veľkému vychádzkovému dvoru, kde je možné vynaložiť skutočnú fyzickú námahu. Všetky takéto vychádzkové dvory by ďalej mali mať aspoň základné športové vybavenie. Výbor ďalej vyzýva slovenské orgány, aby preskúmali možnosť povoliť odsúdeným na doživotie aspoň príležitostne prístup na vychádzkový dvor, ktorý poskytuje horizontálny výhľad (<i>pozn. vychádzkové dvory umiestnené na strechách neumožňujú horizontálny výhľad</i>)

Režim a zmysuplné aktivity

Obvinení

1995	Výbor CPT odporúča zlepšiť činnosti ponúkané obvineným. Cieľom by malo byť, aby všetci väzni, vrátane tých, ktorí sú vo výkone väzby, strávili primeranú časť dňa (t.j. osem hodín alebo viac) mimo ich ciel a zaoberali sa zmysuplnými činnosťami - práca s odbornou hodnotou; vzdelávanie; šport; rekreačné činnosti.
2000	Výbor CPT uznáva, že poskytovanie organizovaných aktivít v ústavoch na výkon väzby, kde je pravdepodobnosť veľkej fluktuácie obvinených, spôsobuje osobitné výzvy. Bude veľmi ťažké zostaviť individuálne programy pre obvinených; nie je však akceptovateľné ponechať ich iba tak celé mesiace. Cieľom by malo byť zaistenie, aby všetky osoby (vrátane obvinených) strávili časť dňa (t.j. 8 hodín alebo viac) mimo svojich ciel zainteresovaní v zámerných aktivitách rôznej povahy: práca, najradšej kvalifikovaná; vzdelávanie; šport; rekreácia/združovanie.
2005	Výbor CPT vyzýva slovenské orgány, aby prioritne prijali opatrenia na navrhnutie a zavedenie komplexného režimu aktivít mimo cely (vrátane skupinových aktivít) pre osoby vo výkone väzby. Cieľom by malo byť zabezpečiť, aby všetci väzni mali možnosť stráviť primeranú časť dňa mimo svojej cely vykonávaním cieľavedomých aktivít rôznej povahy (skupinové aktivity; práca, podľa možnosti s prvkom prípravy na povolanie; vzdelávanie; šport).
2009	Zavedenie zmierneného režimu do istej miery zmiernuje jednotvárnosť každodenného života obvinených. Existujúci režim však stále zaostáva za štandardmi presadzovanými CPT, ktoré boli predmetom dlhodobých odporúčaní v jeho správach Slovenskej republiky. Z pohľadu CPT je neprijateľné držať osoby 23 hodín denne zamknuté na cele bez akýchkoľvek aktivít a toto potenciálne aj dlhodobo (t.j. až do päť rokov). CPT vyzýva slovenské úrady, aby vykonali rezolútne kroky na to, aby bol všetkým obvineným poskytnutý režim zmysuplných aktivít, akými sú združovacie aktivity, vzdelávanie a šport. Dospelým obvineným má byť ponúknutá aj práca, pokiaľ možno s odbornou hodnotou. Zvláštne úsilie je potrebné venovať tomu, aby bol obvineným mladistvým garantovaný režim upravený podľa ich potrieb; uvedené má zahŕňať vzdelávanie a športové aktivity. Je potrebné navrhnuť akčný plán pre implementáciu tohto odporúčania.
2013	Obvinení so štandardným režimom, t. j. veľká väčšina obvinených, boli spravidla 23 hodín denne zatvorení v celách. Napriek úsiliu vedenia ústavov režim obvinených – tak štandardný ako aj zmiernený – bol chudobný. Len veľmi málo obvinených bolo zaradených do práce a obvineným sa ponúkal pomerne obmedzený počet aktivít (najmä prednášky alebo kvízy). Po väčšinu dní je prevažná časť obvinených ponechaná na nútenú nečinnosť, keď ich jedinou aktivitou je hodina vychádzky denne, čítanie kníh, sledovanie televízie a prípadne občasný prístup k telocvični či stolnému tenisu. CPT uznáva, že ponuka organizovaných aktivít v ústavoch na výkon väzby, kde potenciálne dochádza k veľkej fluktuácii väznených osôb a v niektorých prípadoch existuje aj možné riziko kolúzie, je osobitným problémom. Nie je

	však prípustné ponechať väzňov po celé mesiace ba až roky len na nich samotných. CPT považuje za potrebné opätovne vyzvať slovenské orgány, aby prijali rozhodné opatrenia na zabezpečenie komplexného programu aktivít pre všetky väznené osoby vo všetkých navštívených zariadeniach. Cieľom by malo byť zabezpečiť, aby všetky väznené osoby (vrátane obvinených) mohli stráviť primeranú časť dňa mimo svojej cely pri vykonávaní zmysluplných aktivít rozmanitej povahy: práce, podľa možnosti s odborným zameraním, vzdelávania, športu, záujmových aktivít/združovania.
2018	Veľmi znepokojujúce je to, že väčšina obvinených v štandardnom režime bola po väčšinu dní zamknutá až 23 hodín v ich celách, kde boli odsúdení na nečinnosť bez akýchkoľvek iných aktivít, ako je vychádzka v trvaní jednej hodiny za deň, čítanie kníh, sledovanie TV alebo raz týždenne vstup do posilňovne. CPT v tejto súvislosti uznáva, že v ústavoch na výkon väzby, kde je pravdepodobná vysoká fluktuácia väzňov a v niektorých prípadoch aj potenciálne riziko kolúzie, ponuka organizovaných aktivít predstavuje osobitnú výzvu. Nie je však prijateľné ponechať väzňov samých na seba bez prestávky po celé mesiace ba dokonca roky. CPT síce berie na vedomie úsilie vedenia ústavov o zlepšenie režimu väzňov, ale odporúča, aby slovenské orgány prijali rozhodné opatrenia na zabezpečenie komplexného programu aktivít mimo cely pre všetkých. Cieľom by malo byť zabezpečiť, aby všetci väzni (vrátane obvinených) mohli primeranú časť dňa (t.j. osem alebo viac hodín) stráviť mimo cely účasťou na cielených aktivitách rôznej povahy: práca, najlepšie s prvkami prípravy na povolanie, vzdelávanie, šport, oddychové aktivity/vzájomné združovanie sa. Čím dlhšia je doba väznenia, tým pestrejší režim by sa mal väzňom ponúkať.

Doživotne odsúdení a odsúdení vykonávajúci dlhodobé tresty

Umiestňovanie

2009	CPT sa domnieva, že slovenské úrady by mali prehodnotiť svoj prístup k odsúdeným na doživotie v zmysle princípov Odporúčania (2003) 23 Výboru ministrov Rady Európy o „riadení väzenských služieb osôb odsúdených na doživotie a dlhodobé tresty odňatia slobody“ z 9. októbra 2003. Jeden zo všeobecných princípov podporujúcich takéto riadenie je <i>nesegregačný princíp</i> , ktorý hovorí, že je potrebné zvážiť nesegregovanie odsúdených na doživotie iba na základe ich trestu. Tento princíp je potrebné chápať v spojitosti s <i>princípom bezpečnosti a ochrany</i> , ktorý vyzýva k dôkladnému zhodnoteniu toho, či odsúdení predstavujú riziko poškodenia sami pre seba, ostatných odsúdených, osoby pracujúce vo väznici alebo vonkajšiu spoločnosť. Pripomína, že sa často nesprávne predpokladá, že doživotný trest znamená, že odsúdený je nebezpečný. Vysvetľujúca správa k tomuto odporúčaniu uvádza, že „ako všeobecné pravidlo, je skúsenosťou mnohých väzenských služieb, že viacerí takýto odsúdení nepredstavujú žiadne riziko pre seba ani iných“, a že „preukazujú stabilné a zodpovedné správanie“. CPT odporúča, aby bolo prehodnotené umiestnenie týchto odsúdených, aby im v čo najväčšej možnej miere bol poskytnutý náležitý režim len s tými obmedzeniami, ktoré sú vyložene potrebné na ich adekvátnu ochranu.
2009	CPT odporúča, aby slovenské úrady zásadne prehodnotili režim aplikovaný odsúdeným na doživotie s cieľom ustúpiť od súčasnej politiky mať týchto odsúdených zamknutých väčšinu času na cele a nejakým spôsobom ich integrovať do hlavného prúdu väzenskej populácie.
2009	CPT odporúča, aby sa plne zaviedla a ďalej rozvíjala diferenciácia režimu D2; aby sa stanovili jasné kritériá na povýšenie do a degradáciu z lepšieho režimu; a s ohľadom na odsek 72 zvýšiť frekvenciu diskusií, na ktorých sa hovorí o preraďovaní odsúdených na doživotie.
2013	CPT opakuje odporúčanie, aby boli prijaté transparentné kritériá na zaradovanie do podskupiny D2 a vyradenie z tejto podskupiny, ktoré by odsúdeným umožnili jasne identifikovať konanie a správanie, ktoré sa od nich očakáva, aby tak mohli splniť požiadavky na zaradenie do skupiny s priaznivejším režimom. Výbor ďalej odporúča v pravidelných intervaloch prehodnocovať zaradenie odsúdených na doživotné tresty do jednotlivých režimov.

2013	Výbor opakuje odporúčanie, aby slovenské orgány zásadne prehodnotili svoj postoj k odsúdeným s doživotným trestom, a to s cieľom (i) upustiť od súčasnej politiky zatvárania odsúdených s doživotným trestom v cele po väčšinu času a (ii) v istom bode ich integrovať do všeobecnej väzenskej populácie.
2018	Ďalej by sa mali bezodkladne urobiť potrebné kroky na to, aby sa ako pravidlo povolilo všetkým odsúdeným na doživotie združovať sa po celý deň so susedmi z vedľajšej cely bunky (t. j. mreže medzi ich celou a spoločným vstupným priestorom by mali byť odomknuté), a aby boli rozšírené aj ich možnosti združovať sa s ostatnými odsúdenými mimo ich bunky.
2018	Ďalej je poľutovaniahodné, že slovenské právne predpisy ako všeobecné pravidlo naďalej ustanovujú povinnosť oddeliť odsúdených na doživotie od ostatných odsúdených. CPT musí znova zdôrazniť, že nevidí žiaden dôvod na oddelenie odsúdených na doživotie od ostatných odsúdených výlučne na základe povahy ich trestu. V tejto súvislosti treba osobitne poukázať na už uvedené odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy (2003) 23 o podmienkach výkonu trestu väzňov odsúdených na doživotie a ostatných väzňov s dlhodobými trestami z 9. októbra 2003. Podľa tohto odporúčania je dôležitou zásadou určujúcou podmienky výkonu trestu odsúdených na doživotie zásada nesegregácie, podľa ktorej sa odsúdení na doživotie nemajú oddeľovať od ostatných odsúdených výlučne na základe ich trestu. V súvislosti s ich predpokladanou nebezpečnosťou sa odkazuje na bod 48. Ako ukázali skúsenosti v rôznych európskych krajinách, odsúdení na doživotie môžu byť dobre začlenení do bežnej väzenskej populácie už od začiatku výkonu trestu. V tejto súvislosti CPT berie na vedomie, že od 1. januára 2014 príslušné právne predpisy umožňujú výnimky zo zásady segregácie. Ako sa uvádza v bode 44, odsúdení na doživotie môžu po vykonaní najmenej 15 rokov v oddiele doživotných trestov byť za určitých podmienok preradení do všeobecnej populácie ústavu s maximálnym stupňom stráženia. Na druhej strane je poľutovaniahodné, že túto možnosť doteraz nevyužil ani jeden odsúdený s doživotným trestom, aj keď 15-ročná lehota už viacerí väzni prekročili. Navyše, zákon takúto možnosť preradenia naďalej neposkytuje odsúdeným s doživotným trestom odňatia slobody bez možnosti prepustenia (pozri bod 53). Výbor preto opakuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány prijali dodatočné kroky, vrátane legislatívnych opatrení, na zrušenie zákonom stanovenej povinnosti umiestniť odsúdených na doživotie oddelene od ostatných odsúdených hneď na začiatku výkonu trestu.

Zmysluplné aktivity

1995	Výbor CPT odporúča venovať veľkú pozornosť rozvojovým programom (práca, odborná príprava a vzdelávanie, športové, kultúrne a voľnočasové aktivity), ktoré sú schopné poskytnúť podporu pri individuálnom zaobchádzaní a sociálnej rehabilitácii.
2000	Režim ponúkaný odsúdeným s dlhými trestami by mal byť ešte priaznivejší. Títo odsúdení by mali mať možnosť vykonávať určitý stupeň voľby vo vzťahu k spôsobu, ako strávia svoj čas, takto sa posilňuje pocit autonómie a osobná zodpovednosť. Mali by sa vykonať ďalšie kroky, ktoré by dávali zmysel ich dobe zbavenia slobody; najmä poskytnutie individualizovaných plánov odňatia slobody a príslušná psychologická podpora sú dôležitými zložkami pri pomoci týmto väzňom zmieriť sa s ich časom uväznenia a v pravý čas ich pripraviť na prepustenie.
2005	Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány zintenzívnili úsilie o prehodnotenie režimu uplatňovaného u odsúdených na dlhodobé tresty, ako aj na zásady obsiahnuté v odporúčaní R(2003) 23 Výboru ministrov Rady Európy o zaobchádzaní s odsúdenými na doživotné tresty a s ostatnými odsúdenými na dlhodobé tresty odňatia slobody.
2009	CPT odporúča, aby boli vykonané vhodné kroky na poskytnutie zmyslu dobe uväznenia odsúdeným na doživotie tým, že sa bude významne investovať do štruktúrovaných aktivít dlhodobej povahy (obzvlášť práca s odbornou hodnotou a vzdelávanie).
2013	CPT vyzýva slovenské orgány, aby prijali primerané kroky s cieľom účelnejším spôsobom využívať čas, ktorý všetci odsúdení s doživotným trestom travia v ústave, v podobe zásadných investícií do rôznorodých, štruktúrovaných a zmysluplných aktivít dlhodobej povahy

	vykonávaných mimo cely (ako je práca, podľa možnosti s odbornou hodnotou, vzdelávanie, šport a záujmové činnosti/združovanie sa).
2013	Výbor odporúča, aby boli prijaté bezodkladné kroky s cieľom zabezpečiť, že odsúdeným na doživotný trest umiestneným v samostatných celách spojených do „bunky“ sa umožní, pokiaľ to bude možné, tráviť primeranú časť dňa spoločne s ostatnými obyvateľmi „bunky“.
2018	Súhrnom možno konštatovať, že režimy ponúkané všetkým odsúdeným na doživotie boli naďalej ochudobnené, najmä pokiaľ ide o aktivity mimo cely a združovanie sa. Po väčšinu dní boli väzni približne 22 alebo viac hodín uzamknutí v ich cele. Tento stav vecí nie je prijateľný. Podľa názoru CPT nemožno nijako zdôvodniť ani to, že odsúdeným na doživotie sa vo všeobecnosti nepovoľuje pracovať spolu s ostatnými väzňami. CPT musí opätovne zdôrazniť, že odsúdení na doživotie by rovnako ako všetci ostatní odsúdení mali byť už od začiatku výkonu trestu podrobení iba takým obmedzeniam, ktoré sú potrebné na bezpečný a disciplinovaný výkon ich trestu. Treba pamätať na to, že do väznice boli poslaní preto, aby tam vykonali svoj trest a nie preto, aby im bol uložený (ďalší) trest.
2018	CPT si tiež želá pripomenúť, že dlhodobý pobyt vo väzení môže mať na odsúdených viaceré desocializačné účinky. Toto riziko je ešte väčšie u tých odsúdených, ktorí čelia tomu, že väčšiu časť svojho zvyšného života strávia vo väzení. Obzvlášť znepokojujúce bolo, že viacerí odsúdení na doživotie povedali delegácii, že už nemajú záujem stýkať sa s inými väzňami. Ako to potvrdilo aj vedenie ústavu, odsúdení na doživotie mali tendenciu izolovať sa/strácať záujem o medziľudské kontakty. Odsúdeným na doživotie by mali byť ponúkané aktivity kompenzujúce desocializačné účinky väznenia, aj s výhľadom na ich resocializáciu po prípadnom prepustení na slobodu. Navyše, ponuka cielených aktivít (vrátane vzájomného združovania sa v skupine) a konštruktívne vzťahy medzi personálom a väzňami s vysokou pravdepodobnosťou posilňujú „dynamicckú bezpečnosť“ vo vnútri ústavu. CPT vyzýva slovenské orgány, aby urobili kroky, vrátane legislatívnych opatrení, na zásadné zlepšenie režimu všetkých odsúdených na doživotie prostredníctvom ponuky programu cielených aktivít mimo cely (vrátane pracovných, vzdelávacích, športových a voľnočasových).
2018	Ďalej by sa mali bezodkladne urobiť potrebné kroky na to, aby sa ako pravidlo povolilo všetkým odsúdeným na doživotie združovať sa po celý deň so susedmi z vedľajšej cely bunky (t. j. mreže medzi ich celou a spoločným vstupným priestorom by mali byť odomknuté), a aby boli rozšírené aj ich možnosti združovať sa s ostatnými odsúdenými mimo ich bunky.

Podmienečné prepustenie

2013	CPT odporúča slovenským orgánom, aby zmenili príslušné právne predpisy s cieľom zaviesť možnosť podmienenečného prepustenia (parole) pre všetkých odsúdených na doživotie na základe individuálneho vyhodnotenia rizika, ktorým sa posúdi ich hrozba pre spoločnosť.
2018	CPT opakuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány zmenili príslušné právne predpisy s cieľom zaviesť možnosť podmienenečného prepustenia pre všetkých odsúdených na doživotie pod podmienkou preskúmania ich nebezpečnosti pre spoločnosť na základe individuálneho hodnotenia rizika.

Nebezpečné väznené osoby

Umiestňovanie

- 2009 CPT sa domnieva, že súčasná formulácia právnych ustanovení týkajúcich sa umiestňovania na oddiel s bezpečnostným režimom nie je dostatočne presná, necháva príliš veľa voľnosti orgánu, ktorý umiestňuje, t.j. riaditeľovi ústavu. CPT odporúča, aby boli vykonané kroky na nápravu tejto situácie.
- V dôsledku toho CPT odporúča, aby:
- odsúdený, ktorého sa týka umiestnenie do bezpečnostnej cely/oddiele s bezpečnostným režimom, alebo ktorý je umiestnený v bezpečnostnej cele/oddiele s bezpečnostným režimom, alebo ktorému sa takéto umiestnenie predlžuje, dostal príležitosť

	vyjadriť svoj názor na vec po tom, ako bol písomne informovaný o dôvodoch takéhoto opatrenia (rozumie sa, že na základe špecifických detailov od odsúdeného týkajúcich sa bezpečnosti môže existovať dostatočné odôvodnenie na odopretie umiestnenia) - umiestnenie odsúdeného do bezpečnostnej cely/oddielu s bezpečnostným režimom bolo pravidelne celkovo prehodnocované (najlepšie štvrťročne); uvedené prehodnocovanie sa má týkať obvinených aj odsúdených; - odsúdení mali právo odvolať sa na nezávislý úrad voči uloženiu alebo predĺženiu umiestnenia do bezpečnostnej cely/oddielu s bezpečnostným režimom.
2013	CPT preto opakuje odporúčanie, aby slovenské orgány prijali opatrenia s cieľom zabezpečiť, že: • odsúdeným, u ktorých sa uvažuje so zaradením do oddielu s bezpečnostným režimom, alebo sa uvažuje o predĺžení ich zaradenia do tohto oddielu, sa umožní vyjadriť ich názory na toto opatrenie po tom, ako budú písomne informovaní o jeho dôvodoch (prítom sa rozumie, že môžu existovať primerané dôvody na to, aby sa pred nimi zatajili konkrétne detaily súvisiace s bezpečnosťou); • odsúdení budú mať právo adresovať nezávislému orgánu sťažnosť na zaradenie alebo predĺženie zaradenia do oddielu s bezpečnostným režimom (v súlade so zásadami ustanovenými v Európskych väzenských pravidlách).
2018	Ako pozitívne sa vníma právo odsúdeného podať odvolanie proti rozhodnutiu o umiestnení dozorujúcemu prokurátorovi, ktorý je oprávnený toto rozhodnutie zrušiť. Zdá sa však, že mnohí odsúdení o možnosti podať odvolanie nevedeli. CPT opakuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány urobili kroky na zabezpečenie toho, že uvedené procesné požiadavky budú formálne zaručené a budú sa uplatňovať v praxi.

Zmysluplné aktivity

2013	V oddiele s bezpečnostným režimom delegácia nezaznamenala žiadne zlepšenie; s poľutovaním konštatovala, že v tomto režime naďalej úplne chýbali organizované aktivity. Odsúdení umiestnení v oddiele s bezpečnostným režimom mali právo na každodennú vychádzku v trvaní jednej hodiny v skupinkách najviac štyroch odsúdených z tohto oddielu, a niektorí mali možnosť zahrať si stolný tenis (najviac jednu hodinu denne). Výsledkom bolo, že 23 hodín denne museli stráviť zatvorení vo svojich celách, kde ich jediným rozptýlením bolo sledovanie televízie a čítanie kníh. CPT opätovne zdôrazňuje, že každý režim, ktorý odsúdeným upiera primeranú duševnú a telesnú stimuláciu, môže potenciálne negatívne ovplyvniť zdravie dotknutej osoby a najmä viesť k postupnému úpadku jej duševných schopností a sociálnych zručností. Preto bez ohľadu na závažnosť trestných činov, z ktorých sú väzni obvinení, alebo za ktoré boli odsúdení, a/alebo na ich predpokladanú nebezpečnosť, treba vyvinúť úsilie na zabezpečenie vhodnej stimulácie pre týchto väzňov, najmä primeraný ľudský kontakt. Ponúkané aktivity by mali byť čo najrozmanitejšie (vzdelávanie, šport, práca odbornej povahy atď.). Osobitné úsilie by sa malo vyvinúť na vytvorenie dobrého ovzdušia vo vnútri oddielu s bezpečnostným režimom. Cieľom by malo byť budovanie pozitívnych vzťahov medzi personálom a väzňami. Je to v záujme nielen humánneho zaobchádzania s odsúdenými v tomto oddiele, ale aj udržania účinnej kontroly a bezpečnosti, a tiež bezpečnosti personálu.
2018	Výbor znepokojuje skutočnosť, že režim odsúdených v oddiele s bezpečnostným režimom bol stále rovnako ochudobnený, ako sa pozorovalo pri návštevách v rokoch 2009 a 2013, a že v ňom takmer úplne absentovali organizované aktivity. Okrem prístupu k otvorenému vychádzkovému dvoru v trvaní jednej hodiny denne a ďalšej hodiny prístupu do malej posilňovne v niektorých dňoch (vždy s jedným ďalším odsúdeným), po väčšinu dní títo odsúdení zostávali sami zatvorení vo svojej cele až 22-23 hodín denne. Pripomíname, že odsúdení, ktorí predstavujú obzvlášť vysoké bezpečnostné riziko, by mali mať v rámci svojho väzenského oddelenia relatívne uvoľnený režim, aby sa tak kompenzovala ich náročná väzenská situácia. Mali by mať najmä možnosť kontaktovať sa s ostatnými odsúdenými v rámci ich oddelenia, a mala by sa im poskytnúť pomerne široká možnosť výberu aktivít (podporujúcich ich pocit autonómnosti a osobnú zodpovednosť). Dotknutým odsúdeným by

sa mal ponúknuť na mieru prispôsobený program cielených aktivít mimo cely (vzdelávanie, šport, práca s prvkami prípravy na povolanie atď.). Tieto programy by mal na základe individuálneho hodnotenia potrieb a rizík navrhovať a priebežne hodnotiť multidisciplinárny tím za účasti dotknutých odsúdených. Osobitné úsilie treba venovať vytváraniu dobrej atmosféry vo vnútri oddielu s bezpečnostným rizikom. Cieľom by malo byť rozvíjanie pozitívnych vzťahov medzi personálom a odsúdеныmi. Je to v záujme nielen humánneho zaobchádzania s väzňami v tomto oddiele, ale aj v záujme udržiavania účinnej kontroly a bezpečnosti a ochrany personálu.

Iné

- 2000 Výbor CPT opakuje svoje odporúčanie, aby obvineným/odsúdeným podrobeným administratívnej izolácii boli poskytnuté cieľavedomé aktivity a zaručený príslušný ľudský kontakt. Pokiaľ ide o zábezpeky, odporúča aby príslušný obvinený/odsúdený, vo vzťahu ku ktorému je prijaté alebo obnovené izolačné opatrenie, bol informovaný písomne o príčinách pre toto opatrenie (rozumie sa, že dané príčiny môžu vylúčiť tie informácie, ktorých odopretie obvinenému/odsúdenému je oprávnené na základe bezpečnostných požiadaviek); obvinený/odsúdený, vo vzťahu ku ktorému sa takéto opatrenie predpokladá mal príležitosť vyjadriť na vec svoj názor; obvinený/odsúdený, vo vzťahu ku ktorému je takéto opatrenie prijaté alebo obnovené mal možnosť odvolať sa proti nemu na príslušnom orgáne; rozhodnutia týkajúce sa izolácie obvineného/odsúdeného boli plne preskúmané najmenej každé tri mesiace.

Mladiství

Umiestňovanie

- 2005 Výbor CPT vyzýva na rozhodné opatrenia na odstránenie týchto nedostatkov; treba prijať okamžité opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby maloletí boli držaní oddelene od dospelých.
- 2009 Hlavnou zásadou CPT je, že mladiství nemajú byť držaní v zariadeniach pre dospelých, ale v zariadeniach špeciálne navrhnutých pre osoby tohto veku. Keď sú vo výnimočných prípadoch držaní v zariadení pre mladistvých, majú byť mladiství vždy ubytovaní oddelene od dospelých na inom oddiele – ako je tomu v ústave Prešov. CPT pripúšťa, že môžu existovať argumenty v prospech účasti mladistvých na aktivitách mimo cieľ spolu s dospelými (za prísnej podmienky, že existuje náležitý dohľad personálu). Aj napriek tomu dokonca aj v takýchto prípadoch je CPT presvedčený, že riziká spojené so spoločným zdieľaním cieľ mladistvých a dospelých – bez ohľadu, či sú odsúdení alebo obvinení sú také, že sa takéto umiestnenie nemá vyskytovať. CPT odporúča, aby slovenské úrady podnikli potrebné kroky v zmysle vyššie uvedených poznámok.
- 2013 CPT opakovane vyjadroval pochybnosti o možnosti umiestnenia mladistvých spolu s dospelými vzhľadom na riziká, ktoré predstavuje toto riešenie, najmä možnú dominanciu a vykorisťovanie. Mladiství, ktorým je nevyhnutné obmedziť osobnú slobodu, by nemali byť držaní v ústavoch pre dospelých, ale v zariadeniach špeciálne určených pre osoby v tomto veku, ktoré ponúkajú režimy prispôsobené ich potrebám, a ktorých personál by mal byť vyškolený na prácu s mladými ľuďmi. Ak sú mladiství výnimočne väznení v zariadení pre dospelých, mali by byť ubytovaní oddelene od dospelých, v osobitnom oddelení. Výbor však uznáva, že pre účasť mladistvých na aktivitách mimo cely spolu s dospelými môžu existovať isté argumenty, ale len pod prísnou podmienkou, že je zabezpečený primeraný dohľad personálu.
- 2018 CPT uznáva snahu slovenských orgánov nájsť bezpečné a prospešné riešenie ubytovania mladistvých. Avšak vzhľadom na vysoké riziko rôznych foriem zneužívania, vrátane sexuálneho vykorisťovania a iných typov vykorisťovania pri spoločnom ubytovaní mladistvých s dospelými, výbor musí zopakovať svoj názor, že ak sú mladiství výnimočne umiestnení vo väznici pre dospelých, vždy by mali byť ubytovaní oddelene od dospelých, v osobitnom oddelení, v ktorom je trvalo prítomný dozorný personál. Dospelí väzni by do

tohto oddelenia nemali mať prístup. Výbor však zároveň uznáva, že aby sa predišlo de facto držaniu mladistvých v režime, ktorý by bol podobný samoväzbe, mohla by sa povoliť účasť mladistvých na aktivitách mimo cely spolu s dospelými väzňami, za prísneho predpokladu, že bude zabezpečený primeraný dohľad zo strany personálu.

CPT opätovne vyzýva slovenské orgány, aby urobili potrebné kroky vrátane legislatívnych zmien na zabezpečenie účinného uplatňovania uvedených zásad v praxi vo všetkých slovenských ústavoch. V tejto súvislosti sa odkazuje na pravidlo 35.4 Európskeho väzenského poriadku a na článok 59.1 Európskych pravidiel pre mladistvých páchatel'ov, ktorí podliehajú sankciám alebo opatreniam.

Zmysluplné aktivity

1995	Mladistvým väzňom by sa mal ponúknuť plný program vzdelávacích, rekreačných a iných účelných aktivít; fyzická výchova by mala predstavovať dôležitú súčasť tohto programu.
2000	Navyše treba naliehavo urobiť potrebné kroky na zabezpečenie komplexného programu vzdelávacích aktivít, vrátane telesnej výchovy, pre mladistvých vo výkone väzby.
2009	CPT je obzvlášť znepokojený zistením, že situácia vyššie opísanej nútenej záhaľky sa tiež týka mladistvých, ktorým nebol ponúknutý režim upravený na ich potreby: či boli v zmiernenom alebo štandardnom režime, režim ponúkaný obvineným mladistvým bol skutočne rovnaký ako režim pre dospelých. Mladistvým, ktorí dosiahli vek 16 rokov, neboli taktiež ponúkané žiadne vzdelávacie aktivity.
2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány prijali potrebné opatrenia s cieľom zabezpečiť, že pre všetkých mladistvých obvinených bude zabezpečený program zmysluplných aktivít vykonávaných mimo cely, vrátane skupinových aktivít prispôbených ich potrebám (vzdelávacích, športových, záujmových atď.). Čím dlhšie sú mladiství obvinení vo väzbe, tým rôznorodejšie aktivity by sa im mali ponúkať.
2018	Podľa zoznamu, ktorý poskytlo vedenie ústavu, mladiství obvinení si mohli vybrať z ponuky piatich až siedmich hodín aktivít denne (predovšetkým prednášky, diskusné skupiny, kreslenie alebo starostlivosť o akvárium a izbové rastliny). Avšak podľa informácií získaných počas návštevy bola teória v rozpore s praxou. CPT uznáva úsilie vedenia ústavu o zabezpečenie aktivít pre mladistvých väzňov. Avšak vzhľadom na obzvlášť škodlivé dôsledky nedostatku cielených aktivít pre mladých ľudí by CPT chcel zdôrazniť, že mladistvým umiestneným by mal byť ponúknutý úplný celodenný program cielených aktivít mimo cely, vrátane vzdelávania, športu a rekreácie.

Cudzinci

1995	CPT odporúča, aby sa výrazy, ktoré sa najčastejšie používajú v každodenných činnostiach prekladali do radu jazykov, spolu s ďalšími príslušnými informáciami, ako je napríklad spôsob kontaktovania právnika alebo konzulárnych orgánov.
------	--

Všeobecná väzenská populácia

2009	Prístup k zmysluplným aktivitám bol však extrémne obmedzený. Napríklad iba 15 zo 134 odsúdených v strednom stupni strázenia malo povolený prístup do telocvične a záujmové krúžky sa týkali len hrstky odsúdených v maximálnom stupni strázenia. Niektoré kultúrne aktivity boli organizované príležitostne, jedinými pravidelnými činnosťami okrem práce bolo pozeranie televízie, objednávanie kníh z knižnice a denné cvičenie vonku. Z pohľadu CPT keďže sa odsúdení tešia na prepustenie a návrat do spoločnosti, potrebujú byť na tento krok pripravení, vlastniť vlastnú cenu a cítiť sa schopní vstúpiť do života bez kriminality. Režim, ktorý poskytuje rozličné aktivity, je základným prvkom prípravy na prepustenie. CPT vyzýva slovenské úrady, aby zaistili, že všetci odsúdení budú mať prospech z obsiahleho režimu rôznych zmysluplných aktivít.
------	--

Kontakty väznených osôb s vonkajším svetom

Návštevy

Frekvencia a dĺžka trvania

1995	Výbor CPT odporúča, aby sa nárok na návštevu dospelých aj mladistvých väzňov podstatne zvýšil a aby sa preskúmali možnosti častejších kontaktných návštev.
2005	Výbor CPT vyzýva slovenské orgány, aby zmenili príslušné právne predpisy a podstatne rozšírili návštevne práva osôb vo výkone väzby. Cieľom by malo byť ponúknuť ekvivalent návštevy v trvaní najmenej 30 minút týždenne.
2005	Výbor CPT odporúča výrazne zvýšiť návštevne práva odsúdených vykonávajúcich dlhodobé tresty; bezprostredným opatrením by malo byť povolenie aspoň jednej návštevy mesačne.
2013	Podľa názoru CPT by však všetky kategórie väzňov mali mať nárok na ekvivalent najmenej jednej hodiny návštevneho času týždenne (podľa možnosti by mali mať právo prijímať návštevy každý týždeň), a aspoň na jeden telefonát primeranej dĺžky každý týždeň (minimálne desať až 15 minút). Mala by tiež existovať možnosť kumulácie návštevnych práv za obdobie, v ktorom sa neuskutočnila žiadna návšteva. Výbor odporúča, aby slovenské orgány vyvinuli ďalšie úsilie na zabezpečenie súladu s uvedenými minimálnymi požiadavkami.
2018	Je poľutovaniahodné, že návštevne časy v prípade veľkej väčšiny väzňov nezahŕňali ani jeden víkendový deň. CPT vyzýva slovenské orgány, aby prijali opatrenia aby mohli väzni prijímať aspoň niektoré z návštev počas víkendov. Pre mnohých príbuzných je to jediný možný čas, kedy môžu do ústavu cestovať.

Forma realizovaných návštev

2000	Vo svetle situácie zistenej v r. 1995 Výbor CPT vyzval slovenské orgány, aby preskúmali možnosť ponúknuť otvorenejšieho návštevneho poriadku.
2000	Výbor CPT akceptuje, že v určitých prípadoch je uskutočňovanie návštev v kabínkach a/alebo monitorovanie návštev z hľadiska príčin týkajúcich sa bezpečnosti alebo z hľadiska ochrany legitímnych záujmov vyšetrovania oprávnené. Výbor CPT by však ešte raz vyzval slovenské orgány, aby sa posunuli dopredu smerom k otvorenejšiemu režimu návštev pre obvinených vo všeobecnosti.
2013	Odsúdení zaradení v maximálnom stupni strázenia C a väčšina väzňov s doživotným trestom v režime D1 (pozri odsek 46) spravidla nemali právo prijímať návštevy s priamym kontaktom. CPT uznáva, že v niektorých prípadoch bude z bezpečnostných dôvodov alebo na ochranu legitímnych záujmov vyšetrovania opodstatnené prijímať návštevy v kabínkach a/alebo monitorované návštevy. Pre všetky zákonom ustanovené kategórie väznených osôb by však mali byť pravidlom návštevy s priamym kontaktom a „bezkontaktné“ návštevy by mali byť len výnimkou. Akékoľvek rozhodnutie o nariadení bezkontaktných návštev musí byť vždy dobre zdôvodnené a opodstatnené a musí sa zakladať na individuálnom posúdení potenciálneho rizika konkrétneho väzňa. Výbor odporúča, aby sa všetkým väzňom povolilo prijímať návštevy bez deliaceho panelu okrem jednotlivých prípadov, v ktorých by mohli nepochybne existovať obavy o bezpečnosť.
2018	Výbor opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, aby sa všetkým väzňom povolilo prijímať návštevy bez deliaceho panelu, okrem individuálnych prípadov, v ktorých by mohli nepochybne existovať obavy o bezpečnosť.

Telefonovanie

1995	Výbor CPT odporúča prijatie krokov za účelom umožnenia prístupu obvinených/odsúdených k telefónu, ak je to potrebné pod príslušným monitorovaním.
------	---

2000	Výbor CPT odporúča prijatie krokov za účelom umožnenia prístupu obvinených/odsúdených k telefónu, ak je to potrebné pod príslušným monitorovaním.
2009	CPT víta skutočnosť, že tak odsúdení, ako za istých obmedzení aj obvinení, majú povolené mať pravidelný prístup k telefónu. V praxi však veľa väzňov malo nedostatok financií potrebných na úhradu hovorov. CPT vyzýva slovenské úrady, aby preskúmali spôsoby zaistenia toho, že všetci väzni vrátane väzňov s málom alebo bez finančných prostriedkov mohli udržiavať náležité kontakty s vonkajším svetom vrátane telefónu.
2018	Napriek uvedenému musí CPT opätovne pripomenúť, že všetci väzni by mali mať nárok a v praxi aj možnosť uskutočniť minimálne jeden telefonický hovor primeranej dĺžky týždenne a na ekvivalent aspoň jednej hodiny návštevného času týždenne (podľa možnosti by mali mať možnosť prijať návštevu každý týždeň). Výbor opätovne odporúča, aby slovenské úrady zabezpečili súlad s vyššie uvedenými minimálnymi požiadavkami.
2018	Niekoľko väzňov v navštívených ústavoch delegácii povedalo, že im nebolo nikdy umožnené, resp. bolo im umožnené len výnimočne používať telefón alebo posilať listy, pretože nemali dostatok prostriedkov na zaplatenie hovorov či dokonca listových známok. Vzhľadom na dôležitosť styku väzňov s vonkajším svetom, najmä v kontexte ich sociálnej rehabilitácie, CPT vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné kroky na zabezpečenie toho, aby bola v rámci celého väzenského systému daná možnosť väzňom bez dostatočných finančných prostriedkov pravidelne posilať listy a uskutočňovať telefonické hovory (vrátane po ich prijatí do ústavu).

Zdravotná starostlivosť

Vstupná zdravotná prehliadka

1995	Z pohľadu CPT by mali všetci novo nastúpení väzni bez meškania (t.j. do 24 hodín) podrobení lekárskej prehliadke. Toto lekárske skríningové vyšetrenie by sa mohlo vykonávať buď lekárom alebo kvalifikovanou zdravotnou sestrou pod dohľadom lekára. CPT odporúča, aby slovenské orgány prijali vhodné kroky na zabezpečenie súladu s uvedenými bodmi.
2000	Výbor CPT je toho názoru, že okrem výnimočných okolností, by sa mala úvodná lekárska prehliadka alebo rozhovor uskutočniť v deň prijatia, najmä pokiaľ ide o ústavy na výkon väzby. Toto má kľúčovú dôležitosť pre zabránenie šírenia prenosných chorôb, identifikáciu obvinených/odsúdených, ktorí predstavujú riziko samovraždy a včasné zaznamenanie zranení utrpенých pred prijatím do ústavu. Výbor CPT verí, že táto požiadavka bude splnená, keď sa v navštívených ústavoch zabezpečí prítomnosť ošetrovateľského (a lekárskeho) personálu počas víkendov.
2005	Výbor CPT odporúča, aby správa vypracovaná na základe lekárskej prehliadky uväzneného, či už novo prijímaného alebo iného, obsahovala: a) všetky vyhlásenia uväzneného, ktoré sú relevantné pre lekársku prehliadku, vrátane všetkých jeho tvrdení o údajnom zlom zaobchádzaní, aa) úplnú správu o objektívnych lekárskejších zisteniach vyplývajúcich z dôkladnej prehliadky, aaa) závery lekára na základe a) a aa). Úplný záznam by sa mal poskytnúť aj uväznenému a jeho právnikovi.
2018	Lekárske prehliadky novoprijatých väzňov pri nástupe do ústavu sa vykonávali systematicky (zvyčajne do 24 hodín) a zahŕňali aj vyšetrenie na tuberkulózu. Avšak v žiadnom z uvedených ústavov neboli všetkým väzňom ponúkané dobrovoľné testy na HIV a hepatitídu typu B a C. V záujme prevencie šírenia prenosných chorôb CPT odporúča, aby bol tento nedostatok odstránený.
2018	Výbor slovenským orgánom odporúča, aby zabezpečili, napríklad formou vhodného vzdelávania väzenských lekárov, aby záznam, vypracovaný po lekárskej prehliadke väžňa, obsahoval: i) opis tvrdení dotknutej osoby, ktoré sú relevantné pre lekárske vyšetrenie (vrátane subjektívneho popisu zdravotného stavu osoby a akýchkoľvek jej tvrdení o zlom zaobchádzaní);

- ii) úplnú a podrobnú informáciu o objektívnom lekárskom náleze, ktorý je založený na dôkladnom vyšetrení;
 - iii) vyjadrenia lekára vo svetle bodov i) a ii) naznačujúce zhodu medzi údajnými tvrdeniami a objektívnymi lekáorskými zisteniami.
- Výsledky lekárskeho vyšetrenia v prípadoch traumatických zranení by mali byť zaznamenané na osobitnom formulári, vypracovanom na tento účel, pričom v zdravotnej dokumentácii väzňa by sa mali uchovávať „mapy tela“ na zaznamenávanie traumatických zranení. Okrem toho je žiadateľné, aby sa so zranení vyhotovovali fotografie a zakladali sa do zdravotnej dokumentácie dotknutej osoby. Okrem toho, dokumenty sa mali systematicky uchovávať v osobitnom registri zranení, kde by mali byť zaznamenané všetky typy zranení.

Pribežná zdravotná prehliadka

2000	Kedykoľvek lekár zaznamená zranenie, ktoré je v súlade s tvrdeniami obvineného/odsúdeného o zlom zaobchádzaní, záznam by mal byť systematicky predložený na vedomie príslušného prokurátora. Navyše, v každom prípade, ak tak obvinený/odsúdený žiada, lekár by mu mal poskytnúť potvrdenie popisujúce jeho zranenia.
2009	CPT vyzýva slovenské úrady, aby zaistili, že záznam spísaný po lekárskej prehliadke bude obsahovať: (i) podrobný opis výrokov príslušného odsúdeného relevantných pre lekárske vyšetrenie vrátane akýchkoľvek jeho tvrdení o zlom zaobchádzaní; (ii) podrobný opis objektívnych lekárskeho nálezu založených na dôkladnom vyšetrení; - a (iii) závery lekára v zmysle (i) a (ii). Celý záznam má byť dostupný väzňovi a jeho alebo jej právnikovi. Ďalej, kedykoľvek, keď lekár zaznamená zranenia zodpovedajúce tvrdeniam väzňa o zlom zaobchádzaní, musia byť na záznam systematicky upozornené príslušné orgány.
2009	Zápisy v lekárskeho záznamoch boli veľmi ťažko čitateľné alebo nečitateľné aj pre zdravotné sestry. CPT odporúča, aby boli prijaté opatrenia na zaistenie toho, že lekárske záznamy budú vedené podľa odborných noriem.
2013	Výbor opätovne vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia s cieľom zabezpečiť, že záznam vypracovaný na základe lekárskeho vyšetrenia väzňov – buď novo prichádzajúcich alebo väzňov po násilnom incidente vo väznici – bude obsahovať: i) informáciu o vyjadreniach dotknutej osoby, ktoré sú relevantné pre lekárske vyšetrenie (vrátane vlastného opisu jej zdravotného stavu a prípadných tvrdení o zlom zaobchádzaní); ii) úplnú informáciu o objektívnom lekárskom náleze založenom na dôkladnom vyšetrení; iii) vyjadrenia lekára vo svetle bodov i) a ii), pokiaľ ide o zhodu medzi všetkými údajnými tvrdeniami a objektívnymi lekáorskými zisteniami. Výsledky lekárskeho vyšetrenia v prípade traumatických zranení by mali byť zaznamenané na osobitnom formulári vypracovanom na tento účel a v lekárskeho záznamov väzňa by sa mali uchovávať „mapy tela“ na zaznamenávanie traumatických zranení. V prípade, že sa urobia nejaké fotografie, mali by sa vložiť do zdravotného záznamu dotknutej osoby. Okrem toho by sa dokumenty mali systematicky uchovávať v osobitnom registri zranení, kde by mali byť zaznamenané všetky typy poranení. Okrem toho by výsledky každého vyšetrenia vrátane uvedených vyjadrení a lekárskeho posudkov/nálezov mal dostať aj väzeň a jeho advokát. A napokon by sa mali prijať opatrenia s cieľom zabezpečiť, že vždy, keď lekár zaznamená zranenia, ktoré sú v zhode s tvrdeniami väzňa o zlom zaobchádzaní (alebo ktoré svedčia o zlom zaobchádzaní aj pri neprítomnosti takýchto tvrdení), bude táto správa bezodkladne a systematicky postúpená príslušnému prokurátorovi bez ohľadu na to, či si to dotknutá osoba želá, alebo nie.

Špecializovaná zdravotná starostlivosť

Psychiatrická / psychologická starostlivosť

1995	Výbor odporúča, aby slovenské orgány posilnili psychiatrické / psychologické služby vo väzení.
2000	Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány vyvinuli ďalšie snahy na posilnenie poskytovania psychiatrických/psychologických služieb, a zaplnili čo najskôr voľné miesta psychiatrov.
2009	CPT odporúča, aby slovenské úrady vykonali opatrenia na zaistenie adekvátnej zdravotnej starostlivosti pre odsúdených na oddiele s bezpečnostným režimom. Uvedené opatrenia majú zahŕňať základné školenie personálu pracujúceho na oddiele s bezpečnostným režimom o relevantných otázkach duševného zdravia; zvýšený dozor personálu nad odsúdenými; úpravu cieľ, v ktorých sú ubytovaní duševne chorí odsúdení tak, aby sa znížilo riziko sebapoškodzovania; a zvýšiť prítomnosť psychiatra na oddiele a zaviesť psychiatrický tím.
2009	CPT má niekoľko obáv súvisiacich s pozorovaniami počas návštevy týkajúcich sa poskytovanej psychiatrickej starostlivosti väzňom na Slovensku. Dôležitým faktom je kontinuita a koordinácia psychiatrickej starostlivosti: delegácia si všimla, že keď boli väzni premiestnení z jedného zariadenia do iného, ich psychiatrická liečba bola často nečakane prerušená bez akejkoľvek zrejmej lekárskej príčiny. Ďalej, CPT nebolo jasné, aké boli kritériá na prevoz väzňa na psychiatrické oddelenie ochrannnej liečby a následne späť do ústavu.
2009	CPT odporúča, aby sa prioritne zaviedla rada aktivít na psychiatrickom oddelení pre akútnych pacientov. Ďalej, všetci pacienti na psychiatrickom oddelení vrátane oddelenia pre akútnych psychiatrických pacientov majú mať efektívny prístup k cvičeniu vonku hodinu denne. Dvor využívaný na tento účel má byť vybavený prístreškom.
2009	CPT odporúča, aby slovenské úrady zabezpečili, že: - všetky zdravotné spisy budú obsahovať psychiatrické hodnotenie poskytujúce dostatočne podrobné informácie odôvodňujúce navrhnutú liečbu; - relevantná liečba a informácie týkajúce sa obsahu nadobudnuté pri liečbe na oddelení budú prístupné všetkým členom liečebného tímu, obzvlášť psychológom a ošetrovateľskému tímu. Náležitá komunikácia liečebného tímu má tiež zahŕňať záznamy personálu a lekárov o somatickej starostlivosti; - predpisovanie a podávanie liekov bude náležite dokumentované.
2009	CPT odporúča, aby boli vykonané kroky potrebné na zaistenie toho, že anti-androgénna liečba páchatel'ov sexuálnych trestných činov bude podložená náležitými zárukami. Konkrétne: - má sa získať dobrovoľný a informovaný súhlas odsúdených pred začatím anti-androgénnej liečby; - takéto osoby majú dostať podrobné vysvetlenie (vrátane písomného) účelu a možných nepriaznivých účinkov liečby, ako aj dôsledkov v prípade odmietnutia podstúpiť takúto liečbu; a - na žiadneho odsúdeného nemožno vyvíjať nátlak, aby súhlasil s anti-androgénnou liečbou. Ďalej je potrebné vypracovať všeobecný a podrobný postup týkajúci sa anti-androgénnej liečby vrátane náležitých záruk. Okrem vyššie uvedeného týkajúceho sa súhlasu má takýto postup zahŕňať ustanovenia o: - kritériách začlenenia a vylúčenia z takejto liečby; - lekárskeho vyšetrenia pred, počas a po liečbe; - prístupe ku konzultácii vonku vrátane nezávislého druhého názoru; a - pravidelného hodnotenia liečby nezávislým lekárskeho úradom.

Liečba drogovovo závislých osôb

2013	Ani v jednom z ostatných navštívených ústavov zdravotné strediská drogovovo závislým väzňom neposkytovali špecializovanú lekársku ani psychologickú starostlivosť. Metadonový ani iný substitučný program nebol k dispozícii. V niektorých prípadoch to malo za následok náhle skončenie substitučnej liečby, ktorá sa osobe poskytovala pred zbavením slobody. CPT zdôrazňuje, že prístup k drogovovo závislým väzňom musí byť rôznorodý – musí kombinovať detoxikáciu, psychologickú podporu, spoločensko-vzdelávacie programy, rehabilitáciu a substitučné programy – a musí byť prepojený s primeranou politikou prevencie. Je samozrejmé, že pri tvorbe, vykonávaní a monitorovaní príslušných programov musí zohrávať kľúčovú úlohu zdravotnícky personál, ktorý musí úzko spolupracovať aj s ostatnými dotknutými (psycho-sociálno-pedagogickými) pracovníkmi. CPT odporúča, aby slovenské orgány vypracovali a realizovali komplexnú politiku starostlivosti o väzňov, ktorí majú problémy s užívaním drog.
2018	Výbor musí zopakovať svoj názor, podľa ktorého musí byť manažment drogovovo závislých väzňov rôznorodý – musí kombinovať detoxikáciu, psychologickú podporu, spoločensko-vzdelávacie programy, rehabilitáciu a substitučné programy – a musí byť prepojený s primeranou politikou prevencie. Je samozrejmé, že pri tvorbe, realizácii a monitorovaní príslušných programov musí zohrávať kľúčovú úlohu zdravotnícky personál, ktorý musí úzko spolupracovať aj s ostatnými dotknutými (psycho-sociálno-pedagogickými) pracovníkmi. CPT preto opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány vypracovali a realizovali komplexnú národnú politiku poskytovania starostlivosti väzňom, ktorí majú problémy s drogovou závislosťou. Substitučné programy a programy zamerané na minimalizáciu zdravotnej ujmy by mali byť väzňom k dispozícii v rovnakej miere, ako sú k dispozícii širšej spoločnosti mimo ústavov.

Prenosné choroby

1995	Výbor CPT odporúča, aby existovala politika boja proti prenosným chorobám vo všeobecnosti napr. Hepatitída, AIDS, tuberkulóza a kožné ochorenia. Na miestach obmedzenia osobnej slobody by sa mali nachádzať podrobné informácie o metódach prenosu a prostriedky na ochranu, ako aj uplatňovanie primeraných preventívnych opatrení.
------	---

Zdravotný personál

Nepretržitá prítomnosť v ústave

1995	Výbor CPT odporúča, aby sa okamžite prijali kroky s cieľom zabezpečiť kvalifikované poskytovanie prvej pomoci; osoba s uznávanou ošetrovateľskou kvalifikáciou by mala byť vždy prítomná vo väzenských priestoroch, vrátane v noci a víkendoch.
2000	Výbor CPT je toho názoru, že je pre väzenské zariadenie nedostatočné spoliehať sa iba na zásah vonkajších pohotovostných lekárskejších služieb v prípadoch vyžadujúcich starostlivosť mimo horeuvedených pracovných hodín. Výbor CPT odporúča vykonanie bezodkladných krokov na zaistenie, aby niekto kvalifikovaný na poskytovanie prvej pomoci (najlepšie s kvalifikáciou ošetrovateľa) bol vždy prítomný v ústavoch, vrátane noci. Tiež odporúča prijatie krokov na zaistenie aspoň ošetrovateľského pokrytia počas sobôt a nedeľ minimálne osem hodín každý deň; bola by tiež vhodná prítomnosť lekára počas víkendov.
2005	Výbor CPT odporúča posilniť stav stredného zdravotníckeho personálu tak, aby vo väzniciach bola nepretržite prítomná osoba, ktorá kvalifikovane poskytne prvú pomoc. Obdobne odporúča prítomnosť lekára aj cez víkend.
2009	Okrem nemocnice Trenčín bola pravidelná prítomnosť väzenského zdravotníckeho personálu zaistená iba počas pracovných hodín, v prípade potreby počas noci alebo víkendov sa zariadenia spoliehali na externé pohotovostné zdravotnícke služby. CPT znovu zdôrazňuje slovenským úradom, aby zaistili, že niekto kompetentný poskytne prvú pomoc, pokiaľ

	možno osoba s uznávanou ošetrovateľskou kvalifikáciou, bude vždy prítomný v priestoroch väznice.
2013	Vo svetle týchto nedostatkov CPT opakuje svoje odporúčania, aby slovenské orgány posilnili prítomnosť kvalifikovaných zdravotných sestier v ústavoch a zabezpečili, aby v každom väzenskom zariadení bola vždy prítomná osoba schopná poskytnúť prvú pomoc, a to aj v nočných hodinách; touto osobou by mala byť podľa možnosti diplomovaná zdravotná sestra, najmä v ústavoch, ktoré majú ošetrovne s lôžkovým oddelením. Takto by sa okrem iného mohlo vyhnúť tomu, že lieky podávajú príslušníci zboru.
2018	CPT preto opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány prijali opatrenia na zabezpečenie každodennej prítomnosti (vrátane víkendov) diplomovaných zdravotných sestier v ústavoch. Tým by sa, okrem iného, dalo vyhnúť tomu, aby väzňom lieky vydávali príslušníci zboru a zabezpečilo, aby v každom väzenskom zariadení bol vždy prítomný niekto, kto je schopný poskytnúť prvú pomoc, a to aj v noci; touto osobou by podľa možnosti mala byť diplomovaná zdravotná sestra.

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti väzenskému personálu

2005	Výbor CPT odporúča prehodnotiť zabezpečenie zdravotnej starostlivosti väzenskému personálu lekármi, ktorí zabezpečujú zdravotnú starostlivosť aj väzneným osobám.
2009	V slovenskom systéme existovali isté opatrenia zamerané na zaistenie nestranného prístupu; percento lekárovho času je venované personálu a v zariadeniach, kde je viac než jeden lekár, bola lekárska starostlivosť o personál pridelená jednému z nich. Aj napriek tomu berúc do úvahy vyššie uvedený nedostatok lekárov delenie pracovného času na starostlivosť o väzňov aj personál môže poškodiť kvalitu poskytovanej starostlivosti; môže tiež prísť k stretu záujmov. CPT preto odporúča, aby slovenské úrady prehodnotili prax väzenských lekárov týkajúcu sa ošetrovania väzňov aj väzenského personálu.
2013	Deľba pracovného času lekárov medzi väznené osoby a väzenský personál môže jednoznačne ísť na úkor času, ktorý má lekár k dispozícii na vyšetrowanie väzňov. Táto duálna pracovná náplň by navyše mohla viesť ku konfliktu záujmov, ktorý by v konečnom dôsledku mohol poškodiť obraz profesionálnej nezávislosti väzenských lekárov. Keby lekári v navštívených zariadeniach nemali aj dodatočnú úlohu starať sa o personál väznice, ich počet by bol vcelku dostatočný. Výbor vyzýva slovenské orgány, aby vo svetle týchto pripomienok prehodnotili existujúcu prax, v rámci ktorej väzenskí lekári poskytujú zdravotnú starostlivosť tak väzňom ako aj väzenskému personálu.
2018	Skutočnosť, že lekári v ústavoch neposkytujú zdravotnú starostlivosť len väzňom, ale aj zamestnancom ústavov, výrazne zvyšuje ich pracovné zaťaženie. CPT musí opätovne vyjadriť výhradu k tejto praxi. Deľba pracovného času lekárov medzi väznené osoby a väzenský personál môže byť jednoznačne na úkor času, ktorý má lekár k dispozícii na vyšetrenie väzňov. Navyše, táto duálna pracovná náplň by mohla viesť ku konfliktu záujmov, ktorý by v konečnom dôsledku mohol poškodiť vnímanie profesionálnej nezávislosti väzenských lekárov. Ak by lekári v navštívených zariadeniach nemali navyše povinnosť poskytovať starostlivosť aj zamestnancom ústavov, ich počet by bol vcelku dostatočný. Výbor vyzýva slovenské orgány, aby vo svetle vyššie uvedených pripomienok, všeobecne revidovali existujúcu prax, v rámci ktorej väzenskí lekári poskytujú zdravotnú starostlivosť tak väzňom, ako aj väzenskému personálu.

Iné

2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili pravidelnú prítomnosť psychiatra v ústave.
2018	Skutočnosť, že mnohí lekári v navštívených ústavoch nosili uniformy zboru, len posilňovala vnímanie ich nedostatočnej nezávislosti, čo by mohlo byť na ujmu rozvoja vhodného terapeutického vzťahu lekár-pacient. Mali by sa prijať kroky na skoncovanie s touto praxou. CPT sa vo všeobecnosti domnieva, že je potrebné podniknúť ďalšie kroky na posilnenie profesionálnej nezávislosti väzenských lekárov.

- 2018 S cieľom poskytovať psychologickú pomoc rôznym kategóriám väzňov (vrátane doživotne odsúdených) každý ústav zamestnáva niekoľko psychológov. Väčšina z nich však neboli klinickí psychológovia, pričom ich úloha sa do značnej miery obmedzovala na posudzovanie rizík a klasifikáciu väzňov z bezpečnostného hľadiska (pozri bod 35). Len zopár z nich sa príležitostne venovalo klinickej/terapeutickej práci/aktivitám s väzňami. CPT odporúča, aby slovenské orgány posilnili poskytovanie psychologickú starostlivosti v ústavoch, najmä pokiaľ ide o terapeuticko-klinickú prácu/aktivity s rôznymi kategóriami väzňov. Preto by mali byť do zdravotníckych tímov v ústavoch prijatí ďalší klinickí psychológovia. V záujme rozvoja vhodných terapeutických vzťahov s väzňami by medzi ich úlohy nemalo patriť posudzovanie rizík alebo bezpečnostná klasifikácia väzňov.

Dôvernosc' zdravotných informácií

1995	Väzni by mali byť schopní komunikovať so zdravotnou službou dôverne, napríklad prostredníctvom správy v zapečatenej obálke.
1995	Výbor CPT chce zdôrazniť, že je kľúčové, aby informácie týkajúce sa HIV positivity boli chránené lekárskou dôvernosťou.
1995	Výbor CPT odporúča, aby sa všetky lekárske vyšetrenia vykonávali mimo dosluhu väzenských pracovníkov, a keď o to nepožiadala lekár, tak aj mimo pohľadu
2000	V správe o pravidelnej návšteve v r. 1995 CPT odporučilo, aby „všetky lekárske prehliadky (či už pri prijatí alebo v neskoršom štádiu) boli vykonané mimo dosluhu a – ibaže príslušný lekár žiada inak – mimo dohľadu príslušníkov ZVJS“. Výbor odvtedy získal odporujúce si informácie pokiaľ ide o implementáciu tohto odporúčania.
2005	Výbor CPT odporúča, aby sa všetky lekárske prehliadky väzňov vykonávali mimo dosluhu väzenskej stráže – a pokiaľ si lekár v konkrétnom prípade neželá inak – aj mimo jej dohľadu.
2009	Bežná prítomnosť príslušníkov počas lekárskeho vyšetrenia predstavuje zjavné porušenie princípu lekárskej mlčanlivosti. CPT odporúča, aby všetky lekárske vyšetrenia odsúdených na doživotie boli vykonávané mimo počutia - a ak príslušný lekár nepožiadala v konkrétnom prípade- mimo dohľadu príslušníkov. V tých výnimočných prípadoch, keď je príslušník prítomný počas lekárskej konzultácie na požiadanie lekára, má profesionálnym spôsobom rešpektovať dôvernú povahu vzťahu lekár - pacient. Ďalej, priložiť putá (nehovoriac o putách na členky) odsúdenému, ktorý je na lekárskej konzultácii/zákroku, je vysoko otáznosť z pohľadu lekárskej etiky a ľudskej dôstojnosti; a to isté je možno povedať o prístupe, keď sa lekárske konzultácie/zákroky uskutočňujú cez kovové mreže. Postupy takéhoto druhu ohrozia vytvorenie náležitých vzťahov lekár – pacient. Je najvyšší čas, aby slovenské úrady implementovali dlhodobé odporúčanie CPT o ukončení takýchto praktík.
2013	CPT vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili vykonávanie všetkých lekárskeho vyšetrení väznených osôb mimo dosluhu a – pokiaľ o to zdravotnícky pracovník v danom prípade výslovne nepožiadala – aj mimo dohľadu nezdravotníckeho personálu.
2013	Delegáciu znepokojilo aj zistenie, že vo všetkých navštívených ústavoch mal nezdravotnícky personál – v neprítomnosti zdravotníckeho personálu – prístup k zdravotnej dokumentácii väzňov. CPT odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili, aby sa stalo pravidlom, že zdravotné údaje nebudú v zásade prístupné pre nezdravotnícky personál.
2018	Pokiaľ ide o lekárske tajomstvo, je znepokojivé, že napriek špecifickým odporúčaniam, ktoré Výbor po predchádzajúcich návštevách opakovane vydal, boli príslušníci zboru často prítomní pri lekárskeho vyšetreniach väzňov. Z hľadiska prevencie zlého zaobchádzania je takáto prax neprípustná, keďže môže väzňov jednoznačne odrádzať od toho, aby zdravotníckych pracovníkov informovali o svojich zraneniach alebo o tom, že s nimi bolo zle zaobchádzané. Je možné a zároveň potrebné nájsť alternatívne riešenia, ktoré tiež spĺňajú legitímne požiadavky na bezpečnosť. CPT preto opätovne vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili vykonávanie všetkých lekárskeho vyšetrení väznených osôb mimo dosluhu a – pokiaľ o to zdravotnícky pracovník v danom prípade výslovne nepožiadala – aj mimo pohľadu nezdravotníckeho personálu.

Lieky

2000	Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány overili, či všetci obvinení/odsúdení majú zaručené poskytnutie liekov požadovaných stavom ich zdravia; z toho vyplýva, že prostriedky pridelené ústavom by mali byť dostačujúce na bezplatné zabezpečenie liekov obvineným/odsúdeným, ktorí nemajú prostriedky na ich zaplatenie.
2000	Systém distribúcie liekov obvineným/odsúdeným spôsobuje určité starosti, najmä pokiaľ ide o lekárske tajomstvo. Hlavný lekár v ústave sám naznačil, že táto povinnosť bola všeobecne zverená nie sestram, ale príslušníkom ZVJS a poukázal na to, že kvôli súčasnej úrovni väzenského personálu nezostáva cez víkendy žiadna iná možnosť.

Hygiena

1995	Dospelým väzňom mužského pohlavia, ktorí nepracovali, sa však mohla dovoliť iba jedna sprcha týždenne. Niektorí väzni uviedli a zamestnanci to potvrdili, že obdobie medzi dvoma sprchovaniami mohlo byť až desať dní. To sa nedá považovať za adekvátne. Výbor CPT preto odporúča, že je potrebné usilovať sa o to, aby mali dospelí väzni, ktorí nepracujú, častejší prístup k sprchám.
2009	CPT taktiež vyzýva slovenské úrady, aby prehodnotili opatrenia týkajúce sa sprchovania. V súčasnosti musia odsúdení z jednej ubytovne chodiť do sprchy všetci spolu v spodnej bielizni aj napriek tomu, že v sprchárňach je dostatok miesta na to, aby sa tam všetci odsúdení prezliekli. Je tiež potrebné uviesť, že veľkosť skupín na sprchovanie (napr. 20 osôb a viac) ďaleko prevýšila počet dostupných sprchovacích ružíc (osem).

Disciplinárna zodpovednosť

Disciplinárne tresty

2005	Výbor CPT odporúča prehodnotiť existujúcu prax (slovenský právny poriadok umožňuje umiestniť mladistvých vo výkon väzby do samoväzby až na dobu 10 dní) s cieľom zaručiť, aby bola v súlade s predchádzajúcimi poznámkami; rovnaké pravidlá by sa mali odraziť aj v novej legislatíve o výkone väzby a trestu.
2009	Disciplinárny čin je však definovaný iba ako „neplnenie alebo porušenie povinnosti alebo zákazu“; preto nie je jasné, aké porušenia budú mať za následok aké tresty; to znamená riziko ľubovoľných a neprimeraných trestov. Delegácia sa tak stretla s niekoľkými prípadmi, kedy nedostatočná pracovná produkcia alebo zanedbanie práce (z dôvodov iných ako choroba) mali za následok dlhé umiestnenie do cely disciplinárnych trestov; v praxi účinok takéhoto umiestnenia znamená nielen stratu pracovnej odmeny počas doby trvania umiestnenia, ale aj dodatočnú finančnú pokutu uloženú väznicou za omeškanie pri poskytovaní služby bez ohľadu na to, či dotknutý externý dodávateľ požadoval takúto platbu od väznice. V zmysle predchádzajúcich poznámok CPT odporúča, aby sa prehodnotila legislatíva a predpisy týkajúce sa disciplíny vo väzniciach.
2013	Vzhľadom na potenciálne veľmi škodlivé účinky samoväzby sa CPT domnieva, že maximálna doba samoväzby uloženej ako trest by nemala presiahnuť 14 dní za konkrétne previnenie, a podľa možnosti by mala byť ešte kratšia. Okrem toho by sa malo zakázať uloženie viacerých po sebe idúcich disciplinárnych trestov, ktorých výsledkom by bola neprerušená doba samoväzby presahujúca maximálnu dobu umiestnenia do samoväzby. O všetkých previneniach, ktorých sa väzeň dopustí, a ktoré by si mohli vyžadovať prísnejšie potrestanie, by sa malo rozhodovať prostredníctvom systému trestného súdnictva. V konkrétnom prípade mladistvých by sa uloženie takéhoto trestu malo považovať za mimoriadne opatrenie, ku ktorému by sa malo pristúpiť len na veľmi krátky čas (podľa možnosti najviac na tri dni). CPT slovenským orgánom odporúča, aby urobili ďalšie kroky s cieľom zabezpečiť uplatňovanie uvedených zásad v praxi.
2013	Tak pre obvinených ako aj pre odsúdených sa v novelách potvrdzuje zásada, že počas vykonávania ktoréhokoľvek z uvedených disciplinárnych trestov sa nesmú prijímať návštevy

	(s výnimkou advokáta) a nesmie sa telefonovať. CPT sa domnieva, že disciplinárne tresty väzňov by nemali zahŕňať úplný zákaz kontaktov s rodinou, a že akékoľvek obmedzenie kontaktov s rodinou ako forma trestu by sa mali aplikovať len vtedy, keď previnenie, ktorého sa dopustili, súvisí s týmito kontaktmi. Je to obzvlášť dôležité vzhľadom na už aj tak obmedzené možnosti kontaktu väzňov s vonkajším svetom, ktoré v súčasnosti existujú v Slovenskej republike.
2018	CPT víta skutočnosť, že krátko po návšteve v roku 2013, sa maximálne trvanie umiestnenia do samoväzby skrátilo z 15 do 10 dní pre dospelých vo výkone väzby a z 20 na 14 dní pre dospelých vo výkone trestu. Napriek uvedenému je poľutovaniahodné, že maximálne trvanie nepretržitého umiestnenia v samoväzbe môže stále byť 15 po sebe nasledujúcich dní v prípade dospelých vo výkone väzby a 21 dní v prípade dospelých vo výkone trestu.
2018	V zásade môžu byť mladiství umiestňovaní do disciplinárnych ciel po dvojiciach a je im umožnené zúčastňovať sa na vzdelávacích aktivitách (ak také aktivity existujú). Avšak v prípade, že v danom čase vykonáva tento typ disciplinárneho trestu len jeden mladistvý, tento mladistvý môže byť de facto držaný v samoväzbe. CPT slovenským orgánom odporúča, aby prijali vhodné opatrenia v rámci celého väzenského systému, ktorými sa v takýchto prípadoch zabráni vzniku situácií de facto samoväzby tým, že dotknutým mladistvým budú umožnené aktivity a zmysluplný ľudský kontakt počas väčšiny dňa.
2018	CPT víta skutočnosť, že následne po vyššie uvedených legislatívnych zmenách neboli ani osobám vo výkone väzby, ani osobám vo výkone trestu, odopierané návštevy počas výkonu niektorého z uvedených disciplinárnych trestov. Napriek uvedenému je poľutovaniahodné, že zákaz telefonovania počas výkonu niektorého z vyššie uvedených disciplinárnych trestov zrušený nebol. Navyše, zákon uvádza zákaz telefonických hovorov (po dobu do troch mesiacov) ako osobitný disciplinárny postih. CPT opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, aby sa obmedzenie kontaktov s rodinnými príslušníkmi využívalo ako forma trestu len v prípadoch, kedy disciplinárne previnenie súvisí s týmito kontaktmi.

Disciplinárne konanie

2013	Výbor si dovoľuje poznamenať, že lekári, ktorí pôsobia v ústavoch na výkon trestu alebo väzby, sú v podstate osobnými lekármi väznených osôb, a zabezpečenie pozitívneho vzťahu medzi lekárom a pacientom je dôležitým faktorom ochrany zdravia väzňov. Požiadavka, aby lekári vydávali osvedčenie o spôsobilosti väznených osôb na vykonanie trestu, môže len sotva posilniť tento vzťah. Tento aspekt sa uznáva aj v odporúčaní Rec(2006)2 Výboru ministrov o revidovaných Európskych väzenských pravidlách; pravidlo obsiahnuté v ich predchádzajúcej verzii, podľa ktorého boli väzenskí lekári povinní potvrdiť spôsobilosť väzňa na podrobenie sa trestu, z nich bolo skutočne vypustené. Okrem toho by väzenská zdravotnícka služba mala venovať veľkú pozornosť stavu väzňov počas ich umiestnenia v disciplinárnych celách a mala by informovať riaditeľa ústavu o každom vážnom ohrození zdravia väzňa súvisiacom s jeho umiestnením do disciplinárnej segregácie/izolácie. Člen zdravotníckeho personálu (lekár alebo zdravotná sestra) by mal preto väzňa pravidelne navštevovať, najmenej raz za deň. CPT odporúča prehodnotiť existujúce právne predpisy a prax týkajúce sa úloh väzenských lekárov vo vzťahu k disciplinárnym otázkam. V tejto súvislosti by sa malo prihliadať na pravidlo 43.3 Európskych väzenských pravidiel a na pripomienky CPT v odseku 53 jeho 15. všeobecnej správy. Zdravotnícky personál by mal väzňa navštíviť ihneď po jeho umiestnení do disciplinárnej cely a následne by ho mal pravidelne navštevovať, najmenej raz za deň, a podľa potreby mu poskytnúť promptnú lekársku pomoc alebo liečbu.
2013	CPT odporúča, aby sa väzňom, ktorí čelia disciplinárnemu obvineniu, formálne zaručilo právo odvolať sa proti akýmkoľvek uloženým sankciám na nezávislý orgán.
2018	CPT musí opätovne zdôrazniť, že skutočnosť, že sa lekárom dáva za povinnosť potvrdzovať spôsobilosť väzňov vykonať disciplinárny trest, len ťažko podporí pozitívny vzťah medzi lekárom a pacientom, ktorý je mimoriadne dôležitý pre zdravotný stav pacienta. Navyše, každý väzeň držaný v disciplinárnej segregácii/izolácii by mal byť každodenne navštevovaný zdravotníckym pracovníkom (doktorom alebo sestrou) a mala by mu byť poskytnutá

okamžitá zdravotná pomoc, ak si to jeho stav vyžaduje. CPT opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány prijali kroky, vrátane krokov na legislatívnej úrovni, na zabezpečenie účinného uplatňovania vyššie uvedených zásad vo všetkých ústavoch na Slovensku.

Podmienky výkonu disciplinárnych trestov v uzavretom oddiele

1995	Pokiaľ ide o režim, nariadenia poskytujú väzňom umiestneným v disciplinárnej cele, aspoň jednu hodinu vonkajšieho cvičenia denne. Delegácia zdôrazňuje, aby sa tieto podmienky rešpektovali. Väzni v disciplinárnych celách boli predmetom určitých obmedzení týkajúcich sa návštev, korešpondencie atď., Tieto opatrenia nevyvolávajú žiadne konkrétne pripomienky od CPT. Na druhej strane sa CPT domnieva, že disciplinárne potrestaní väzni by sa mali dodávať s materiálom na čítanie.
2009	Boli pozorované neusporiadané disciplinárne postupy s potenciálne veľmi vážnymi dôsledkami. Napríklad prerušená psychotropická liečba počas uväznenia na cele disciplinárnych trestov. CPT odporúča, aby sa takéto neprijateľné postupy bezodkladne odstránili.

Procesné záruky ochrany pre zlym zaobchádzaním

Sťažnosti

2000	Podľa informácie poskytnutej orgánmi Slovenskej republiky v odpovedi na správu o návšteve v r. 1995 bolo v r. 1995 podaných 16 sťažností týkajúcich sa zlého zaobchádzania zo strany väzenského personálu. Je povšimnutiahodné, že žiadna z nich nebola považovaná za oprávnenú. Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány vykonali prehľad postupov, ktoré sa v súčasnosti používajú na vybavovanie sťažností obvinených/odsúdených, za účelom zaistenia, aby ponúkali vhodné záruky nezávislosti, nestrannosti a dôkladnosti.
2013	Väzni, s ktorými hovorila delegácia počas návštevy v roku 2013, boli oboznámení s dostupnými postupmi podávania sťažností (napr. dozorujúcemu prokurátorovi, riaditeľovi väznice alebo ombudsmanovi) a mali prístup k schránkam na dôverné podávanie sťažností. Napriek tomu niektorí väzni, s ktorými delegácia hovorila, sa zo strachu z možnej odvety báli sťažovať na zlé zaobchádzanie, ktorému boli údajne vystavení; uviedli tiež, že podávanie sťažností riaditeľovi väznice alebo dozorujúcemu prokurátorovi je neúčinné. Tým by sa mohlo vysvetliť, prečo podľa zistení delegácie CPT bol celkový počet oficiálnych sťažností evidovaných v jednotlivých ústavoch pomerne nízky. Mali by sa urobiť potrebné kroky s cieľom zabezpečiť, že každá informácia naznačujúca, že za uplatnenie svojho práva podať žiadosť alebo sťažnosť bol väzeň vystavený vyhrážkam a/alebo odвете, bude riadne prešetrená a keby sa potvrdila, budú uložené primerané sankcie.

Dozor nad zachovávaním zákonnosti

2013	V súvislosti s postupmi inšpekcie CPT považuje za veľmi dôležité, aby väzenské zariadenia často a bez ohlášenia navštevoval nezávislý orgán oprávnený prijímať sťažnosti od zadržovaných osôb (a v prípade potreby robiť opatrenia) a vstupovať do priestorov zariadenia. Osoby, ktoré plnia túto funkciu dohľadu, by mali viesť pohovory s väzňami a personálom v priestoroch, kde sa zdržiavajú väznené osoby, a mali by vykonávať náhodné preverky postupov a podmienok.
2013	Podľa informácií získaných v ústave boli pri návšteve dozorujúceho prokurátora v priestoroch ústavu, kde sa zdržiavali odsúdení, a pri rozhovoroch s odsúdenými často prítomní aj zástupcovia vedenia ústavu. CPT odporúča, aby sa zaviedlo pravidlo, že dozorujúci prokurátori vykonávajú pohovory s väznenými osobami bez prítomnosti tretej osoby.

Väzenský personál

Vzdelávanie a zručnosti

1995	Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány dávali vysokú prioritu zintenzívneniu odbornej prípravy väzenských zamestnancov, počiatocnej aj v priebehu výkonu služby. V priebehu odbornej prípravy by sa mal klásť značný dôraz na získavanie a rozvoj interpersonálnych komunikačných zručností. Budovanie pozitívnych vzťahov s väzňami by sa mala uznať ako kľúčová vlastnosť povolania väzenského pracovníka.
2000	Výbor CPT si želá pripomenúť, že by mal byť daný značný dôraz na zbieranie a vyvíjanie interpersonálnych komunikačných zručností. Budovanie pozitívnych vzťahov s obvinenými/odsúdenými by sa malo považovať za kľúčový element povolania príslušníka ZVJS.
2000	Výbor si tiež želá zdôrazniť dôležitosť príslušného vzdelávania v oblasti kontrolných a obmedzovacích techník (t.j. manuálna kontrola). Výbor CPT odporúča, aby bolo vzdelávanie v oblasti kontrolných a obmedzovacích techník široko dostupné príslušníkom ZVJS.
2005	Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány naďalej pripisovali vysokú prioritu prehlbovaniu odbornej prípravy väzenského personálu, tak základného, ako aj ďalšieho vzdelávania. V rámci odbornej prípravy by sa mal klásť značný dôraz na osvojenie si zručností medzilidskej komunikácie.
2009	CPT odporúča, aby slovenské úrady pokračovali v pripisovaní vysokej priority rozvoju odbornej prípravy väzenského personálu, tak počiatocnej ako aj následnej. V priebehu školenia je potrebné klásť značný dôraz okrem ručného ovládania a techník zadržania na získavanie interpersonálnych komunikačných zručností. Kombinácia týchto zručností a techník umožní personálu zvoliť najvhodnejšiu odpoveď pri konfrontácii s ťažkými situáciami, čím sa podstatne zníži riziko zranení väzňov aj personálu.

Štruktúra personálu

2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány zvažili zvýšenie počtu žien medzi príslušníkmi zboru.
2018	CPT odporúča, aby slovenské orgány zdvojnásobili snahu obsadiť neobsadené miesta príslušníkov zboru vo všetkých troch navštívených ústavoch a, podľa potreby, aj v iných ústavoch v Slovenskej republike, s cieľom garantovať bezpečnosť a poskytnúť odsúdeným zmysluplné režimové aktivity.

Bezpečnostné otázky

Prehliadky osôb, priestorov a vecí

2000	Výbor CPT odporúča, aby prax používania maskovaných príslušníkov ZVJS vykonávajúcich prehliadky cieľ bola bezodkladne ukončená; pre takúto prax v týchto ústavoch nie je odôvodnenie.
2009	CPT má vážne pochybnosti o praktikách nútiť odsúdených podrobovať sa bežným dôkladným osobným prehliadkam. Ďalej nikdy nemožno od odsúdených vyžadovať, aby sa vyzliekli donaha pred inými odsúdenými alebo pred veľkou skupinou osôb; a je úplne neprijateľné mať psov – tým viac, keď nemajú náhubky – v tesnej blízkosti odsúdených, ktorí sa podrobujú dôkladnej osobnej prehliadke. Uvedené postupy sú o to viac sporné, keď sa využívajú v kombinácii a je možné ich opísať ako ponižujúce. CPT odporúča, aby slovenské úrady okamžite zastavili prax kolektívnych dôkladných osobných prehliadok opísaných vyššie a zaistili, že akákoľvek príčina k dôkladným osobným prehliadkam odsúdených je založená na individuálnom zhodnotení a je vykonaná spôsobom, ktorý v najväčšej možnej miere rešpektuje dôstojnosť dotýčaných odsúdených. Ďalej sa nemajú využívať služobní psi pri rutinných povinnostiach, pri ktorých sú prítomní väzni, ani keď sa odsúdení podrobujú dôkladnej osobnej prehliadke.

2013	Osobná prehliadka je veľkým zásahom do súkromia a potenciálne ponížujúcim opatrením. Osobná prehliadka by sa preto mala vykonávať len na základe individuálneho posúdenia rizika a s použitím prísnych kritérií a pod dohľadom. Treba sa usilovať o zmiernenie nepríjemného pocitu; za normálnych okolností by sa nemalo požadovať, aby sa zadržiavané osoby pri prehliadke naraz donaha vyzliekli, a malo by sa im napr. umožniť najprv sa vyzliecť do pol pása a znova sa obliecť skôr, ako si vyzlečú ďalšie šatstvo. Od väznených osôb by sa navyše nikdy nemalo žiadať, aby sa vyzliekli donaha pred ostatnými väzňami alebo pred väčšou skupinou osôb. CPT odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili dodržiavanie týchto zásad v praxi všade tam, kde sa na základe individuálneho posúdenia rizika považuje za potrebné vykonať osobnú prehliadku väžňa.
2018	Delegácia si vypočula aj mnoho tvrdení, že odsúdení na doživotie sa pri prevoze z ústavu v Leopoldove (zvyčajne na súdne pojednávanie) museli až štyrikrát denne vyzliecť donaha a predkloniť sa/urobiť drep. Navyše, pri prevoze osobným automobilom (čo môže trvať aj niekoľko hodín), sa im okrem pút na rukách a členkoch nasadili aj nepriehľadné okuliare a chrániče sluchu, aby nemohli nič vidieť ani počuť. Nie je prekvapujúce, že niektorí odsúdení delegácii povedali, že počas takejto cesty a aj po nej pociťovali nevoľnosť, boli dezorientovaní, a mali problém sústrediť sa počas nasledujúceho súdneho pojednávania. V ústave Banská Bystrica sa nepriehľadné okuliare a chrániče sluchu používali pri eskortovaní iba výnimočne na základe posúdenia individuálneho rizika. U odsúdených na doživotie sa však rutinne vykonávala dôkladná osobná prehliadka. Podľa názoru CPT sa prax viacnásobných dôkladných osobných prehliadok odsúdených ako aj používanie nepriehľadných okuliarov a chráničov sluchu počas eskorty zdajú byť neprimerané. Najmä prax zabránenia odsúdenému vo videní počas eskorty predstavuje formu deptajúceho konania, ktorej účinky na dotknutú osobu sa môžu rovnať zlému zaobchádzaniu.
2018	CPT musí pripomenúť, že dôkladná osobná prehliadka je veľmi invazívne a potenciálne ponížujúce opatrenie. Preto by sa dôkladná osobná prehliadka mala vykonávať len na základe individuálneho posúdenia. S cieľom zmierniť nepríjemné pocity by väzni, keď sú podrobovaní dôkladnej osobnej prehliadke, nemali byť za bežných okolností žiadaní vyzliecť sa úplne donaha naraz, napr. osobe by malo byť umožnené, aby sa najprv vyzliekla do pol pása a znova sa obliekla skôr, ako si vyzlečie ďalšie šatstvo. CPT opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, aby slovenské orgány zabezpečili účinné uplatňovanie týchto zásad vo všetkých ústavoch na Slovensku.

Obušky a iné zbrane vo vnútorných priestoroch väzenských objektov

2000	Ak je nevyhnutné, aby príslušníci ZVJS nosili obušky, výbor CPT odporúča, aby boli skryté pred pohľadom.
2005	Príslušníci väzenskej stráže by nemali nosiť obušky tak, aby ich väzni videli.
2009	V navštívených väzniciach delegácia opäť pozorovala, že interakcia medzi personálom a väzňami bola obmedzená a príslušníci stále nosili obušky – tri rôzne druhy – tak, aby ich väzni videli. CPT by rád pripomenul dôležitosť toho, aby si príslušníci budovali pozitívne vzťahy s väzňami v zmysle posilnenia kontroly a bezpečnosti vo väznici; taktiež to urobí prácu väzenského personálu hodnotnejšou.
2013	Vo všetkých navštívených ústavoch príslušníci väzenskej stráže nosili v súlade s príslušnými právnymi predpismi voľne viditeľné obušky, putá a/alebo slzné spreje. Tento prístup neprispieva k vytváraniu pozitívnych vzťahov medzi personálom a väznenými osobami. Ak sa považuje za potrebné, aby personál mal pri sebe obušky a putá v priestoroch, kde sa nachádzajú väzni, CPT odporúča, aby neboli voľne viditeľné. Navyše, slzné spreje by nemali byť súčasťou štandardného vybavenia väzenskej stráže a vzhľadom na potenciálne nebezpečné účinky tejto látky by sa slzný plyn nemal používať v uzavretých priestoroch.
2018	Je poľutovaniahodné, že vo všetkých navštívených ústavoch nosili príslušníci zboru obušky v priestoroch pre väzňov voľne viditeľne. V súvislosti s tým bola delegácia informovaná, že vedenie ústavov plánuje nahradiť v súčasnosti používané obušky teleskopickými obuškami, ktoré nebudú voľne viditeľné.

Spútavanie väznených osôb

2005	Výbor CPT si želá zabezpečiť vyšetrovanie väznených osôb bez ich pútania a aby boli odstránené kovové obruče v ústavoch.
2009	CPT je nútený znovu zopakovať, že z jeho pohľadu nemá existovať odôvodnenie rutinného spútavania odsúdených na doživotie mimo ich cieľ, o to viac, keď sa opatrenie využíva v už bezpečnom prostredí. Takýto postup je možné vnímať len ako neprimeraný a trestajúci a je tak vnímaný aj odsúdenými, s ktorými sa CPT stretol. CPT odporúča, aby slovenské úrady skončili s rutinným spútaním odsúdených na doživotie v ústavoch Leopoldov a Ilava v zmysle vyššie uvedených poznámok.
2013	CPT odporúča, aby slovenské orgány ďalej rozvíjali uvedený pozitívny krok a zabezpečili, že odsúdeným na doživotný trest sa pri pobyte mimo cely budú putá nasadzovať len ako výnimočné opatrenie, používané iba v skutočne nevyhnutných prípadoch na základe individuálneho hodnotenia reálneho rizika, a že sa nikdy nebude používať ako rutinné opatrenie. Znepokojenie navyše vyvoláva aj skutočnosť, že väčšine odsúdených na doživotné tresty zaradených do podskupiny D1 sa putá ponechávali aj počas lekárskeho vyšetrenia alebo zákroku. CPT vyzýva slovenské orgány, aby splnili dlhodobé odporúčanie a upustili od praxe spútavania odsúdených na doživotné tresty počas lekárskej prehliadky/zákroku.
2018	CPT nepopiera, že niektorí odsúdení na doživotie môžu predstavovať isté riziko, čo však platí aj pre niektorých odsúdených, ktorým nebol uložený doživotný trest. Nemôže však súhlasiť s tvrdením slovenských orgánov, že „v prípade osôb odsúdených na doživotie ide vo väčšine prípadov o osoby s vysokou mierou rizika agresie voči iným osobám“. V skutočnosti sa v mnohých ústavoch, ktoré Výbor navštívil v rôznych európskych krajinách, s odsúdenými na doživotie zaobchádzalo ako s bežnými väzňami, a za normálnych okolností neboli spútaní, pričom ochrana a bezpečnosť vo väznici nebola ohrozená. Vo svetle týchto skúseností musí Výbor vysloviť vážne pochybnosti o tom, či závery hodnotenia rizika vykonávaného v ústavoch sú skutočne dobre zdôvodnené, aj s prihliadnutím na to, že pred nástupom na výkon trestu dotknutí odsúdení spravidla strávili niekoľko mesiacov alebo dokonca rokov vo vyšetrovacej väzbe, kde neboli podrobení takým drastickým bezpečnostným opatreniam. Výbor preto nemá inú možnosť, ako vysloviť záver, že v súčasnosti používané postupy sú svojou povahou do značnej miery represívne.
2018	Odsúdení na doživotie v podskupine D1 boli v obidvoch ústavoch často spútaní aj počas lekárskeho ošetrovania a zákrokov (vrátane zubného ošetrovania). Navyše nebolo zachované lekárske tajomstvo, pretože pri lekárskom ošetrovaní/zákroku bol bežne prítomný aj jeden alebo niekoľko príslušníkov zboru. Ďalej, odsúdení na doživotie boli pri rozhovore s psychológom alebo väzenským kaplánom vždy oddelení mrežami (svojej cely alebo spoločenskej miestnosti) a vždy bol prítomný príslušník zboru. Prax spútavania odsúdených počas lekárskeho ošetrovania je podľa názoru CPT neprijateľná, pretože porušuje ich dôstojnosť. Bráni vytvoreniu správneho vzťahu medzi lekárom a pacientom a navyše by mohla poškodiť stanovenie objektívneho lekárskeho nálezu. Podobne, zákaz priamej interakcie medzi doživotne odsúdenými väzňami a psychológom alebo kaplánom bez toho, aby ich oddeľovali mreže, môže takisto poškodiť budovanie zmysluplného vzťahu medzi väzňom na jednej strane a psychológom alebo kaplánom na strane druhej.

Použitie sily voči väzneným osobám (služobné zákroky)

1995	Je nepopierateľné, že za určitých okolností môže byť na kontrolu nedisciplinovaných väzňov potrebné použitie sily; facka väzňom však nie je vhodná reakcia.
2000	Výbor CPT uznáva, že väzenský personál príležitostne bude musieť používať silu na kontrolu násilných a/alebo vzdorovitých obvinených/odsúdených. Silu však treba použiť iba v takej miere, ktorá je striktné nevyhnutná a, potom, ako sú tieto osoby dané pod kontrolu, ich bitie nie je oprávnené. Výbor CPT odporúča, aby boli príslušníci ZVJS upovedomení o tomto chápaní. Osobitne, ako naznačil ods. 72 správy o návšteve v r. 1995, zauškovanie obvinených/odsúdených nie je náležitá odpoveď na nedisciplinované správanie.

2005	Výbor CPT odporúča, aby sa väzenskému personálu všetkých kategórií pripomínalo, že žiadne formy zlého zaobchádzania s väzňami, vrátane fackovania a verbálneho zlého zaobchádzania, nie sú prípustné a budú primerane potrestané; ak príslušníci väzenskej stráže musia príležitostne použiť silu na potlačenie odporu násilných a/alebo vzdorujúcich väzňov, mali by použiť len nevyhnutne potrebnú silu a len čo sa potlačí odpor väznenej osoby, neexistuje žiadny dôvod na jej udieranie.
2009	CPT odporúča, aby väzenský personál bol upozornený, že všetky formy fyzického útoku väzňov sú neprofesionálne, a že akýkoľvek dôkaz takéhoto konania bude viesť k disciplinárnemu, a ak to bude primerané, aj k trestnému konaniu.
2013	CPT odporúča, aby väzenský personál bol upozornený na to, že: • žiadna forma zlého zaobchádzania, vrátane slovného napádania/rasistických poznámok, nie je prípustná a bude primerane potrestaná; • na zvládnutie agresívnych väzňov alebo väzňov kladúcich odpor by sa nemala použiť väčšia sila než je nevyhnutne potrebná, a udieranie väznených osôb po tom, ako bol prekonaný ich odpor, nemožno nijako ospravedlniť; • s väzňami, ktorí porušujú existujúce pravidlá, by sa malo zaobchádzať iba v súlade s oficiálnym disciplinárnym postupom.

Donucovacie prostriedky

2000	Delegácia si všimla, že najmenej jeden príslušník ZVJS nosil zariadenie na elektrické šoky pri kontakte s väzňami. Podľa názoru Výboru CPT by niektoré z horeuvedených donucovacích prostriedkov (výbušné ohlušujúce prostriedky, zariadenia na elektrické šoky, údery so strelnými zbraňami a používanie strelných zbraní) nemali byť nikdy použité vnútri ústavu a použitie ďalších (slzný plyn, psy) by malo byť oprávnené v rámci týchto zariadení iba za veľmi výnimočných okolností. Výbor CPT odporúča, aby slovenské orgány revidovali zoznam povolených donucovacích prostriedkov, vo svetle týchto poznámok, a vydali detailnejšie inštrukcie o ich používaní.
2005	CPT už vo svojej správe o svojej návšteve v roku 2000 naznačil, že niektoré legálne povolené donucovacie prostriedky (výbušné omračovacie prostriedky, úrazy elektrickým prúdom, zásahy a použitie strelných zbraní) by sa nikdy nemali používať vo väzení. Legislatíva v tejto oblasti, ktorá vstúpila do platnosti neskôr (zákon o zbore väzenskej služby a zákon č. 4/2001 Z. z.), si ponecháva možnosť používať tieto donucovacie prostriedky; okrem toho ustanovuje, že príslušník môže proti väzňom v uzavretom priestore použiť „rozbušku“ (porovnaj § 40 vyššie uvedeného zákona). Aj keď zistenia delegácie poukazujú na záver, že vyššie uvedené spôsoby nátlaku sa uplatňujú iba za výnimočných okolností, samotná skutočnosť, že niektoré z nich sú zákonom povolené, zostáva znepokojujúca. CPT odporúča, aby sa pravidlá týkajúce sa zadržovacích prostriedkov revidovali, berúc do úvahy vyššie uvedené poznámky.
2013	Okrem toho by sa na používanie slzného plynu malo prijať jednoznačné usmernenie. Použitie slzného plynu v priestoroch ústavu, kde sa nachádzajú väzni, by mohli odôvodniť iba mimoriadne okolnosti, a takéto mimoriadne použitie by malo podliehať primeraným bezpečnostným opatreniam. Napr. osoby, proti ktorým bol sprej použitý, by sa mali bezodkladne podrobiť lekárskej prehliadke, príslušníci zboru oprávnení používať slzný sprej by mali prejsť riadnym výcvikom, a mali by sa zaviesť primerané mechanizmy oznamovania a kontroly jeho použitia. CPT odporúča, aby slovenské orgány komplexne upravili postupy pri používaní slzného plynu vo svetle uvedených pripomienok.
2013	Podľa názoru výboru CPT by sa používanie elektrošokových zbraní malo obmedziť len na situácie, v ktorých existuje reálne a bezprostredné ohrozenie života alebo nebezpečenstvo vážnej ujmy na zdraví. Je nepripustné používať ich výhradne s cieľom zabezpečiť splnenie príkazu. CPT taktiež zdôrazňuje, že skôr, než sa takéto zbrane dajú k dispozícii, mali by byť podrobené procedúre technického osvedčenia a byť vybavené pamäťovými čipmi, ktoré môžu uchovávať informácie o ich použití a tak umožniť dohľad zo strany príslušných orgánov. Navyše má výbor vážne výhrady k zariadeniu, ktoré je použiteľné iba prostredníctvom priameho kontaktu s cieľovou osobou. Príslušníci väzenskej stráže s riadnym výcvikom majú k dispozícii rad ďalších techník použiteľných v prípade, že osoba,

	ktorej odpor je potrebné prekonať, sa nachádza na dosah ruky. CPT odporúča, aby slovenské orgány prehodnotili existujúce pravidlá a prax vo svetle uvedených pripomienok.
2018	CPT odporúča, aby slovenské orgány vypracovali jednoznačné pokyny pre používanie paprikového spreja, ktoré by mali, okrem iného, obsahovať: - jasné kritériá toho, kedy môže byť paprikový sprej použitý; - povinnosť bez meškania poskytnúť väzňom vystaveným pôsobeniu paprikového spreja prostriedky na zmiernenie jeho účinkov a zabezpečiť im okamžitý prístup k lekárovi; - štandardy týkajúce sa kvalifikácie, výcviku a zručností príslušníkov zboru oprávnených používať paprikový sprej; - adekvátne mechanizmy nahlasovania a dohľadu v súvislosti s použitím paprikového spreja.

Iné opatrenia

2009	CPT odporúča, aby slovenské úrady prehodnotili zákaz prijímania cigariet v balíkoch berúc do úvahy zmiernenie jeho negatívnych dôsledkov.
2013	Delegácia videla, že väzni čakajúci na lekárske vyšetrenie v chodbe pred ošetrovnou museli stáť čelom k stene. Podľa názoru CPT takáto prax neplní žiadny bezpečnostný účel, sotva môže podporiť pozitívne vzťahy medzi personálom a väzňami, a mohla by byť označená za anachronistickú. Výbor preto slovenským orgánom odporúča upustiť od tejto praxe.
2013	Delegácia počula množstvo sťažností na to, že odsúdené museli niekedy čakať dlhší čas (napr. 30 a viac minút) vo vonkajšom dvore v nepriaznivom počasí, kým sa ako forma neoficiálneho kolektívneho trestu nevykoná pravidelné sčítanie. V tejto súvislosti CPT považuje za potrebné zdôrazniť, že disciplinárne sankcie by sa mali ukladať na základe príslušných disciplinárnych postupov, a nemali by byť formou neoficiálneho trestu. Navyše akákoľvek forma kolektívneho trestu je nepripustná.

Pracovné a finančné otázky dotýkajúce sa väznených osôb

Pracovné podmienky

2009	Ponúkaná práca mala malú alebo nijakú odbornú hodnotu (šitie obuvi alebo iná montážna práca) a bola občas vykonávaná v nevyhovujúcom pracovnom prostredí (slabé osvetlenie, veľmi nízke teploty). CPT odporúča, aby slovenské úrady vynaložili viac úsilia na poskytnutie zmysluplnej práce a zaistili, že odsúdení budú mať bezpečné a vhodné pracovné prostredie.
2009	Podľa slovenského práva sú odsúdení povinní pracovať. Uvedené nepodlieha kritike. Ale z pohľadu CPT to neznamená, že je prijateľné využívať väzenskú populáciu ako zdroj lacnej - ak nie bezplatnej - pracovnej sily, čo je jasne vysvetlené v Európskych väzenských pravidlách ⁶¹ . CPT vyzýva slovenské úrady, aby prehodnotili pracovnú dobu a podmienky väzňov tak, aby boli spravodlivé.
2013	Pokiaľ ide o pracovné podmienky a podmienky výkonu trestu odňatia slobody, delegácia si vypočula množstvo sťažností na nízke mzdy v kombinácii s vysokými zárážkami, vrátane daní, poistného, výživného, povinných úspor, trov trestného konania, pričom približne 50 % príjmov po zdanení sa záráža na úhradu nákladov na výkon trestu. Podľa názoru CPT je systém nízkych miezd a vysokých zárážok nielen demotivujúci, ale možno ho považovať za vykorisťovanie väzenskej populácie ako zdroja lacnej pracovnej sily, čo nie je prípustné. CPT odporúča, aby slovenské orgány preskúmali pracovné podmienky a celkové podmienky pre odsúdených spolu so systémom zárážok zo mzdy, aby sa im zaručila primeraná odmena za ich prácu. V tejto súvislosti sa odkazuje na pravidlo 26 Európskych väzenských pravidiel.
2018	Pokiaľ ide o podmienky vykonávania práce odsúdených, delegácia bola informovaná, že sa zaviedli niektoré zmeny systému zárážok z pracovnej odmeny väzňov. Celková odmena za prácu však naďalej zostávala veľmi nízka a takmer celú ju pohltili vysoké zárážky (poistné, dane, výživné a úhrada približne 50 % nákladov na väznenie vrátane výkonu trestu).

Napríklad odsúdeným, ktorých pracovná odmena bola 90 až 100 eur mesačne, zostalo po odpočítaní všetkých zrážok iba sedem až jedenásť eur. Navyše, bez ohľadu na výšku reálnej odmeny museli odsúdení zaradení do práce platiť aj za základné hygienické potreby, ako sú zubná pasta alebo holiace strojčeky, a viacerí uviedli, že im nezostali žiadne peniaze na telefonovanie. CPT musí zopakovať názor, že takýto systém nízkej pracovnej odmeny a vysokých zrážok je nielen demotivujúci, ale môže byť vnímaný aj ako vykorisťovanie dotknutých väzňov ako zdroja lacnej práce, čo je neprijateľné. Výbor opätovne odporúča, aby slovenské orgány preskúmali podmienky vykonávania práce väzňov a systém zrážok a zabezpečili pre nich spravodlivú pracovnú odmenu. V tejto súvislosti odkazujeme aj na pravidlo č. 26 Európskych väzenských pravidiel.

Majetok väznených osôb

- 2018 Ako kritizovala už predchádzajúca správa, všetci väzni v krajine museli hradiť časť nákladov na výkon ich trestu bez ohľadu na to, či boli zaradení do práce alebo nie. Podľa odpovede slovenských orgánov na správu o návšteve v roku 2013 boli odsúdení väzni povinní nahradiť náklady na prvých 180 dní ich vyšetrovacej väzby bez ohľadu na to, či boli počas vyšetrovacej väzby zaradení do práce alebo nie. Výsledkom bolo, že každý odsúdený bol zadlžený hneď od prvého dňa výkonu trestu. V praxi preto aj naďalej dochádzalo k tomu, že po skončení výkonu trestu mali mnohí väzni dlh, ktorý vznikol výlučne v dôsledku ich uväznenia. Takýto stav vecí nie je prijateľný. Zadlženosť pri odchode z väzenia rozhodne sťažuje reintegráciu do spoločnosti. CPT preto odporúča, aby slovenské orgány vo svetle týchto pripomienok preskúmali koncept povinnosti odsúdených nahradiť náklady na ich uväznenie.

Poznámka:

Zoznam navštívených väzenských objektov počas jednotlivých návštev Výboru CPT na Slovensku

Termín návštevy	Navštívené ústavy
25.6. – 7.7.1995	Ústav na výkon väzby Bratislava Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Leopoldov
9. - 18.10.2000	Ústav na výkon väzby Bratislava Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice
22.2. – 3.3.2005	Ústav na výkon väzby Bratislava Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Ilava Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice
24.3. – 2.4.2009	Ústav na výkon väzby Bratislava Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Ilava Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Leopoldov Nemocnica pre obvinených a odsúdených Trenčín
24.9. – 3.10.2013	Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice-Šaca Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Leopoldov Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra-Chrenová Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Prešov Ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany
19. – 28.3.2018	Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Bratislava Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Leopoldov